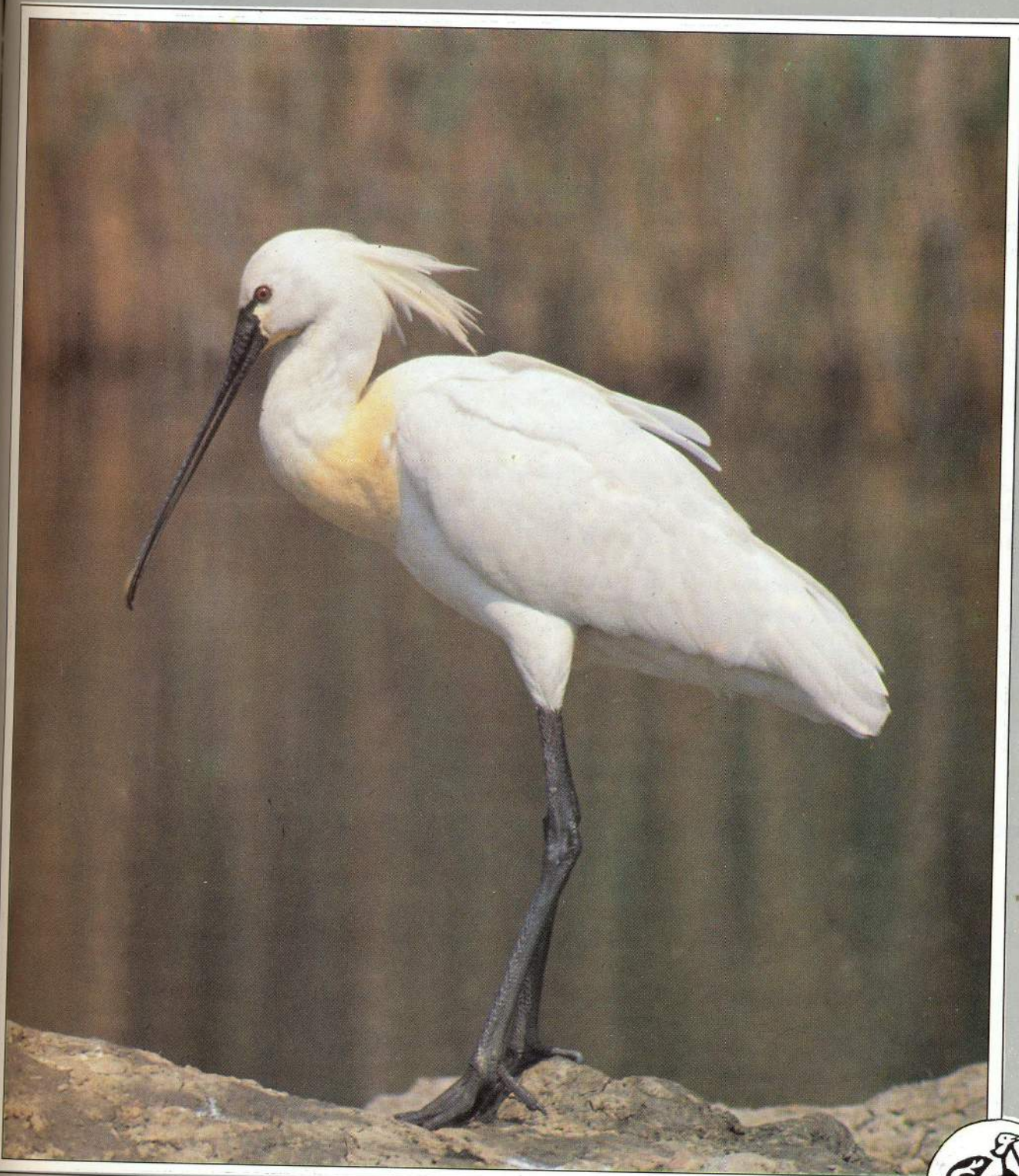

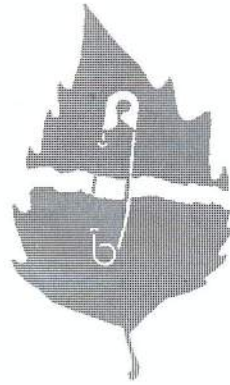
madártávlat

Természetvédelmi folyóirat

1994. május-június

Európai Természetvédelmi Év – 1995

Az Európa Tanács 1995-öt a természetvédelem évének nyilvánította. Az egész kontinensre kiterjedő programhoz valamennyi európai állam csatlakozott. A program célja tömören: felhívni a figyelmet a nem védett területeken található természeti értékek jelentőségére.

A természetvédelmi év főbb általános célkitűzései a következők:

- A természetes és a természetközeli területeket tegyük az élővilág számára vonzóvá, különösen a természetkímélő földhasználat ösztönzésével.
- Szorgalmazzuk az élővilág sokszínűségének megőrzését szolgáló politikát.
- Széles körben segítsük a természetvédő szemlélet kialakítását.

Magyarországon a programot a KTM Természetvédelmi Hivatala irányítja. A Nemzeti Bizottság elnöke dr. Tardy János helyettes államtitkár, a TvH elnöke. A program kidolgozásával és végrehajtásával a Hivatal a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületet bízta meg.

Nemzeti programunkat a hazánkra legjellemzőbb területek élővilágának megőrzésére koncentráljuk, amelyek különösen:

- Füves területek: rétek, legelők
- Helyi és regionális vizes területek
- Erdők, ligetek, parkok
- Földtani értékek

Legfontosabb célunk, hogy a lakosságot, a szervezett közösségeket (iskolák, klubok stb.), a gazdálkodókat és a döntéshozókat bevonjuk a természetvédelmi év programjába.

Council of Europe
Conseil de l'Europe

Madárszemmel és madarászperspektívából

A „madártávlat” szó szerint egy táj vagy település felülről, nagy magasságból való szemlélését jelenti, ahogy azt a magasban repülő madár látja. Átvitt értelemben azonban mást is jelent: olyan szemléletbeli távolságot, amely lehetővé teszi, hogy az ember ne csak a részleteket, hanem a *lényeg*et is lássa! Folyóiratunk címe ezt a kettős nézetet juttatja kifejezésre. Tartalmában a jelenségeket madárszemmel és emberi perspektívából is vizsgáljuk. Madárszemmel nézve számunkra ez azt jelenti, hogy igyekszünk *beleélni* magunkat szárnyasaink helyzetébe, tanulmányozzuk ökológiai *igényeiket*. Ezek ismerete nélkül ugyanis aligha tudnánk szakszerűen, eredményesen *védni* őket. A madárvédelem bázisa a madártani kutatás. Az érem (ebben az esetben a „madártávlat”) másik oldala viszont a mi saját, emberi szemléletünk: a nagyobb biológiai összefüggések, tehát az életközösségek és ökoszisztémák *meglátása* és vizsgálata. Ezek nélkül ugyanis nem tudnánk értelmezni az egyes madárfajok igényeit (lásd fent) és mindez megint csak szorosan összefügg a természetvédelemmel.

A lényeg meglátása, úgy madárszemmel, mint pedig a magunk perspektívájából (tehát az emberek és a madarak sokrétű viszonyának vizsgálata) alapját képezi annak, ami korunk egyik legfontosabb feladatának számít: hazánk és Európa, illetve egész glóbuszunk madárvilágának megmentése a kipusztulás elől, szárnyasaink természetes élettereinek óvása és védelme. Immár a „nagykorúságot” elérve, a 20. születésnap ajándékként egyesületünk és tagjaink asztalán fekszik a *Madártávlat*. A magyar madarászok és madárvédők szerteágazó, országot átölelő nagy családjának lapja,

első *saját* folyóiratunk! Szeretettel köszöntöm *Madártávlatunkat* és sok sikert kívánok neki. Címében a „madár” magától értetődik, a „távlat” azonban még többet is kifejez, mint a fent említett kettős értelmezés. A „távlat” egyrészt időbeli távolságot jelent, amelyből valamilyen *elmúlt* eseményt látunk. Például egyesületünk múltját, eddig elért eredményeit ma már két évtized *távlatából* ítéljük meg. Ezen értékelés örömmel tölt el, hiszen az MME eredményeire méltán büszkék lehetünk. A távlat másrészt egy időbeli távolság *előre való meglátását* jelenti. Tehát azt, hogy valami az előttünk álló évtizedekben valamivé fejlődhet. Ha például azt mondjuk, hogy egyesületünknek biztató távlata van. És ebben biztos vagyok! Biztos vagyok azért, mert a múltból a jövőre következtetek, mert az MME tagjainak eddigi teljesítményei arra utalnak, hogy az előttünk álló évtizedekben újabb és – abban is biztos vagyok – még nagyobb sikereket fogunk tudni elkönyvelni a madártani kutatás és a madárvédelem terén.

Köszöntöm a *Madártávlat* szerkesztőit és szerzőit, tisztelettel és szeretettel üdvözlöm az MME valamennyi tagját és támogatóját. Kérésem pedig az, hogy támogassák folyóiratunkat, terjesszék, szerezzenek új barátokat közös ügyünkhöz. Gyarapodjon egyesületünk tagjainak száma és terebélyesedjen hazánkban a madarászok mozgalma, ahogy azt nagy példaképeink, Herman Ottó, Chernel István, Vasvári Miklós és Keve András kezdték és szellemi örökségként ránk hagyták. Hagyományaink tehát nem csak húsz évre nyúlnak vissza, egyesületünk alapításáig, hanem immár 100 évre, hiszen tavaly ünnepeltük a Magyar Madártani Intézet centenáriumát, mely intézmény nemcsak Európa első tudományos madarászfóruma volt, hanem elejétől kezdve madárvédelemmel is foglalkozott. Egy évszázad távlatából a *Madártávlat* újszülöttként jelzi hazánk madártani kutatásának és madárvédelmének folytonosságát, de egyúttal újjászületését is. Gratulálok!

Festetics Antal

Prof. Dr. Festetics Antal,
az MME elnöke

TARTALOM

aktuális	
Árterekink	2
bemutatjuk	
A barna kánya	5
Az erdőirtás és a nagy fülemülék	5
Poszták a Tisza árterében	6
gyakorlati természetvédelem	
A Felső-Tisza	7
megkérdeztük	
Folyó menti területeink védelméért	9
ami nem madár	
Cickányok a vízben	10
A vándorpatkányok életéből	10
botanika	
Árterek növényzete	11
gyűrzési érdekességek	
Gölyákról	12
mme-hírek	
Tagdíj–tagdíj–tagdíj	13
Az Ócsai Madárvárta	13
Az év madara: a fehér gölya	14
Pihenjen és madarászson Biharugrán!	15
Figyeljünk a homokbányákra!	15
Újra megnyitja kapuit	
a Chernel István Madárvárta	16
Felhívás!	16
mozaik	17
Mit kezdjük az elhullott	
védt madarakkal?	18
Nektármadarak Tanzániában	19
rejtvény	20
hirdetések és postaláda	21
csipogó	
Hernyó és pillangó	22
Lepkecsalogató	22
Fotósuli	23
Börcsök Mária: Az állatiskola előtt	24

A címlapon: Kanalgém.
Dr. Kovács Gábor felvétele.

madártávlat

Az MME kéthavonta megjelenő folyóirata.

Főszerkesztő: Schmidt Egon

Olvasószerkesztő: Kapitány Katalin

Művészeti szerkesztő: Janca Ákos

Művészeti tanácsadó: Muray Róbert

Képszerkesztő: Péchy Tamás

Szerkesztőbizottság:

Dr. Kalotás Zsolt, Kállay György,

Márkus Ferenc, Nagy Szabolcs,

Péchy Tamás, Dr. Szép Tibor

Szedő: Dohán Zsófia

Kiadja:

Magyar Madártani és

Természetvédelmi Egyesület (MME)

Felelős kiadó: Péchy Tamás

Szerkesztőség:

1121 Budapest, Költő u. 21.

Levélcímet: 1536 Bp., Pf. 391.

Telefon: (1)156–2133

Telefon és fax: (1)175–8327

Telex: 226115

Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

Nyomás: Márton Miklós

MMV 94/008

ISSN 1217–7156

Zagyva-ártér

Fotó: Szaák Tamás

Árterek

Honfoglaló őseink aligha ismernének rá hazánk jelenlegi képére. (Természetesen nem csak a nagyvárosokra és egyéb építményekre gondolok, hanem a Kárpát-medence természeti képére is.) Ezer évvel ezelőtt országunk mai területének negyedrésze ártér volt. E területek jelentős részét állandóan víz borította, az alacsonyan fekvő területeket pedig hosszabb-rövidebb időre nagy vizek árasztották el. Az árterek mellett az ország mai területének mintegy 75%-át löszgyepek, homokhátságok és sík-, illetve hegyvidéki erdők alkották. Ilyen viszonyok között került sor a múlt századi, egyre sürgetőbb folyószabályozásokra, hiszen az akkori népesség mellett már megengedhetetlen volt, hogy a Tisza akár Debrecenig kalandozzon. Ezek a munkák történelmünk egyik legnagyobb természetátalakítását eredményezték (20500 km hosszúságú, 200 km² felületű gátat építettek), s mindezt az akkori, ha-

zai technikai adottságoknak megfelelően döntően kézi erővel. Ebből adódóan a gátépítéshez szükséges földmennyiséget közvetlen közlőrl termelték ki, s ezek helyének vízzel való betöltődésével alakultak ki később a gazdag élővilágú kubbikgödrök.

Ma sokat és sokan vitatkoznak a Tisza szabályozásáról. Egyes szélsőséges vélemények a „további szabályozás”-t, míg mások az „egyetlen kapavágás is felesleges volt” álláspontot képviselik. E helyen nem kívánjuk az egyes vélemények megalapozottságát vagy megalapozatlanságát taglalni, annyit azonban meg kell említeni, hogy már akkor sem értett mindenki egyet a Tisza 112 kanyarulatának átvágásával. És nekik lett igazuk.

A Tisza és folyóink szabályozásának számtalan, akkoriban nem is sejtett negatív következménye lett, nem beszélve arról, hogy az árterek területe a töre-

dékére – mindössze 150 ezer hektárra – zsugorodott. Az ártéri erdők kiterjedése ma alig éri el az 50 ezer hektárt. A Tisza mentén csak mozaikszerűen találjuk meg ezt az erdőtípust, a Duna mellett nagyobb összefüggő ártéri erdő csak a Szigetközben, Gemencen és Béda-Karapancsán van.

Az ártéri erdők ma súlyosan veszélyeztetettek, és a szigetközi erdők sorsa vészjóslóan bizonytalan. Ennek okát nem csak a múlt századi drasztikus területcsökkenésben kell keresnünk, hanem abban is, hogy a csökkenés folyamata ma sem állt meg, sőt. Mielőtt azonban ennek tárgyalásába kezdenénk, röviden tekintsük át az ártéri erdőket.

Folyóink mentén a természetes társulást döntően a puhafa- és keményfa-ligeterdők alkotják. A puhafa-ligeterdő (fűz-nyár-ligeterdők) mindig a mélyebb fekvésű területeken alakul ki, ahol gyakran hosszabb-rövidebb ideig magas a

vízborítás. Jellemző fafajai a fekete és a fehér nyár, illetve a fehér és a törékeny fűz. Ez az erdőtársulás nem különösebben hosszú életű, a benne lévő fák 60–80 év után elhalnak. A társulás folyamatosan felújul magától, így megőrzése nem volna probléma. Az újulat képződhet magról, de gyökérsarjról is, mint például a fehér nyár esetében.

Súlyos problémát jelent például az, hogy a társulás egyik meghatározó faja, a fekete nyár, elveszti genetikai tisztaságát, ugyanis a szél a belőle kitenyészített és mindenütt egyre tömegesebben telepített nemesített nyárral porozza be.

Itt kell megemlítenünk a mesterségesen telepített botoló füzeseket is, amelyeket a gát védelmében ültettek. A gátak közé szorított folyó vize áradáskor hatalmas nyomást gyakorol a gátra. Ha a víz hosszabb ideig magasan áll és a szél hatására hullámozni kezd, tönkretetheti (elmoshatja) a gátakat. A botoló füzesek „feladata” a hullámvérés megfékezése. Ezt úgy lehet elérni, hogy ezeket a fákat egy bizonyos magasságban rendszeresen lecsonkolják (lemetszik). Az így egyszerre fakadó friss ágak sűrű szövevényt alkotnak, és az „ág-tenger” fölfogja a hullámozást. Fontos követelmény, hogy a sűrű ágszövevény olyan magasságban legyen, hogy védeni tudja a gátat. Azért, hogy a fák ne tudjanak a gát fölé növekedni, 4–5 évente a csonkolást újra el kell végezni.

Ezek a füzesek szinte mindenütt öregebbek 60 évesnél, így erősen odvasak, sőt legtöbbjük törzse teljesen korhadt. Különös gazdasági értéket nem képviselnek, ha kivágják, legtöbbször a helyszínen elégetik vagy egyszerűen ott hagyják őket. Élőviláguk azonban egészen különleges; az odúlakó madarak tömege költ itt, például a csóka, amelyik előszeretettel fészkel társasan, és másutt ritkán talál a természetben egy kolóniának elegendő mennyiségű odút. De sok kisebb odúlakó, például a kerti rozsdafarkú is, jelentős számban költ e társulásban. A belülről kikorhadt törzsek az ártéri állatvilág fennmaradása szempontjából azért is jelentősek, mert a tavaszi ár ellen ezekben talál menedéket a vidra, a vadmacska, a nyest, a nyuszt stb. Ezek az állatok legtöbbször a még önálló életre nem eléggé fejlett kicsinyeiket a víz elől az üreges törzs belsejébe, minél magasabbra viszik.

További fontos „feladata” a kubikgerendákra (két kubikgödör között meghagyott földgát), illetve azok partjára telepített botoló füzeseknek, hogy árnyékolják a kubikgödöröket.

A folyó mentén élő, valamikori més-vízvilág mára a holtágakra és főleg a kubikgödörökbe húzódott vissza. A holtágak közül sokat üdülésre, horgászatra vagy egyéb célra alakítottak át, s az élővilág kiszorult azokból. A kubikok azonban őrzik az „eredeti” állapotot, és megszámlálhatatlan béka, göte, szitakötő és egyéb vízhez kötődő állat és növény számára biztosítják az életteret.

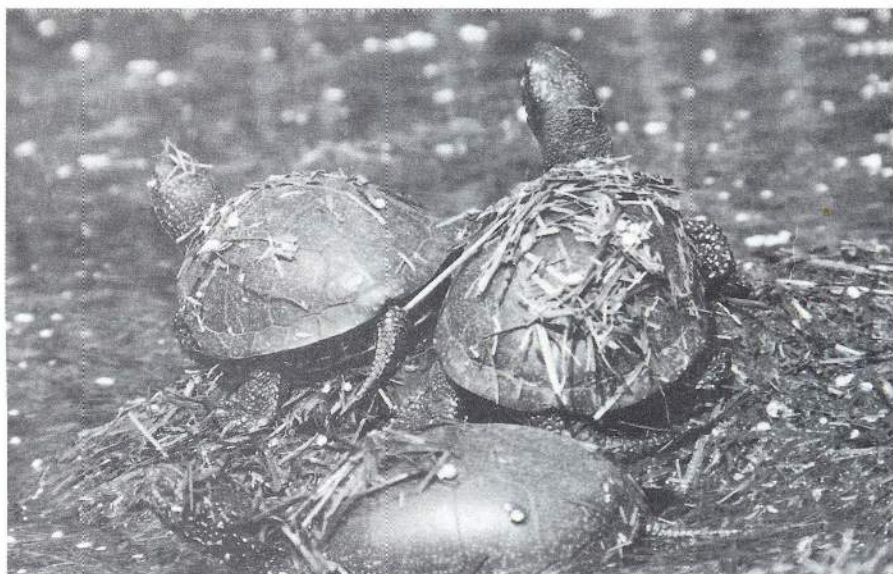
A keményfa-ligeterdők (tölgy-körisszil-ligeterdők) az árterek magasabb térségeiben kialakult erdőtársulások. A nevükben is jelzett három fő faj alkotja őket, de más fajok, illetve gazdag cserjeszint is található bennük. A keményfa-ligeterdők sorsát azonban részben maga a folyamszabályozás, másrészt a mai gazdálkodási gyakorlat pecsételte meg. A folyószabályozás következtében például a Tiszán a hatalmas energiával rendelkező árvizek nem tudnak szétterülni, a gátak közé szorított folyó a saját medrét mélyíti, aminek az az eredménye, hogy az átlagos vízszint mára akár méterekkel is mélyebben van a mederben és a talajban egyaránt. Ez viszont lehetetlenné teszi, hogy a földre került tölgymakkból fejlődő csemete gyökere elérje a talajvizet, így a társulás felújítása nagyon keserves, helyenként nem is lehetséges. Pedig ezek a társulások mind gazdasági, mind természetvédelmi szempontból igen jelentősek.

Az ártereken költő veszélyeztetett fajok (réti sas, békászó sas, fekete gólya) különösen kedvelik ezt a társulást. Kalocsa Béla kimutatta, hogy például Gemencen az összes feketególya-fészek több mint 80%-a tölgyfán, keményfa-ligeterdőben található.

Sajnos ott is, ahol még a mai hidrológiai viszonyok közepette fenntartható volna a társulás, gyakran nemes nyáras ültetvényrel váltják fel. (Erre később visszatérünk.)

Mind kiterjedésükben, mind egyéb vonatkozásban is kevésbé jelentősek a bokorfüzesek. Ez a társulás a folyók eredeti mederpartján alakul ki. Pionir társulásként mesterségesen sem tartható fenn, mert helyét átveszi a szukcesszió következő fázisa. A folyók partépítő munkája azonban újabb élőhelyet alakít ki számára. Élővilága a többi társuláshoz képest szegény, de itt, a Tisza menti mandulalevelű füzesekben él a dél felől terjeszkedő halvány geze.

Valamennyi árterünk súlyosan terhelt jövevény növényfajokkal. Ezek közül a „legfontosabbak” a gyalogakác, a zöld juhar, az amerikai köris és az amerikai vadszőlő. Az első három faj pionir társulást alkot, gyakran olyan eredményesen, hogy megakadályozza a honos fajok megtelepülését. Egyedül a fehér nyár az, amelyik képes áttörni a zöldjuhar-gyalogakác-dzsungelen. Ha már fölé nőtt, árnyékolásával visszaszorítja azt. Teljesen nem tudja elnyomni, mivel ezek a jövevények a második lombkoronaszintben is jól megélik.

Sütkérező mocsári teknősök

Fotó: Szaák Tamás

A keményfa-ligeterdő fafajai (csemetéi) nem bírják a versenyt az agresszív jövevényekkel. A hullámtérben végzett tarvágás után a nem honos fajok elképesztő mennyiségű újulatukkal elfoglalják a szabad teret, és csak nagy erőfeszítések árán lehet őket visszaszorítani. Meg kell említeni azt is, hogy az ökológusok aggályai ellenére a negyvenes

években például a Felső-Tiszán az amerikai kőriszt előszeretettel telepítették. Pedig akkormár ismert volt, hogy növekedési esélye elmarad a hazai kőrisfajoktól.

Napjainkban az árterekre a legnagyobb veszélyt az eltúlzott méretű nemesnyár-ültetvények térfoglalása jelenti. Gyakran az értékes honos társulásokon túl a bedőzerolt kubikgörök

helyére is nemesnyárasokat telepítettek. Összes kiterjedésük ma az ártéri erdő (50 ezer hektár) 40%-át eléri. Az élet fintora, hogy az itt termelt cellulóznak való fa ma nem eladható.

Az árterek kétségtelenül legértékesebb élőhelyei az erdők. A közjük ékező rétekekkel, legelőkkel rendkívül változatos élővilágnak biztosítanak életret. Megőrzésük azonban nem csak biológiai vagy természetvédelmi, hanem gazdasági értelemben is fontos. A tájképet meghatározni képes erdők a jövőben erősödő hazai és külföldi zöld turizmus szempontjából komoly vonzerőt jelentenek. A gátak ideális kerékpárutakat kínálnak, amelyeket már ma is egyre többen vesznek igénybe.

Az ebből közvetlenül is profitáló helyi lakosság, reményeink szerint, rövidesen az ártéri erdők legfőbb védelmezője lesz. Az ártereken jelenlevő rendkívül sokoldalú érdekek csak a helyi lakosság bevonásával és a természeti értékek tiszteletben tartásával egyeztetetők össze úgy, hogy a rendszer hosszú távon is fennmaradjon.

Egyesületünk a WWF támogatásával megkezdett ártérierdő-programjában egy ilyenfajta hasznosítást javasol. Ennek egyik első lépése azonban az erdők megőrzése. A védelemmel kapcsolatban két további fontos szempontot kell hangsúlyozni:

Az öreg erdők egyenletes földrajzi elterjedése rendkívül fontos. Ma a folyóink mentén akár 50 kilométeres szakaszon is csak fiatalosak vannak, amelyekből egyszer ugyan öreg erdő lesz, de az ilyen mértékű „hullámozást” az élővilág nem tudja elviselni.

A második fontos feladat a természetszerű erdőkkel kapcsolatos. A tennivalókat az Országos Erdészeti Egyesület, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület és a WWF által szervezett konferencia így fogalmazta meg: „Az ország 0,6%-át kitevő, különös természeti értéket képviselő ártéri erdőkben meg kell akadályozni az őshonos fajok területének további csökkenését, illetve a faültetvényeket jelenlegi kiterjedésük felére kell fokozatosan visszaszorítani.”

A célok tehát világosak, most a megvalósítás következik.

Grafika: Scherka Gizella

Haraszthy László

A barna kánya

Néhány évtizeddel ezelőtt folyóvizeink mentén mindenütt gyakori volt ez a közepes nagyságú, enyhén villás farkú ragadozó. Ha felütjük a szakkönyveket, hazai elterjedéséről azt olvashatjuk, hogy a folyóvizet kísérő galériaerdők tipikus fészkelő madara. A hetvenes években középhegységeink több pontján – víztározók, tavak közelében – költött még néhány pár. Európában, ahol – a Brit-szigetek, illetve az északi részek kivételével – általánosan elterjedt fészkelő, szinte mindenhol drasztikusan csökkent az állománya.

A barna kánya táplálékának jelentős részét a víz felszínéről szerzi. Nem nevezhető „ügyes” madárnak, mert elsősorban felszínen úszó halakat, leggyakrabban beteg vagy döglött példányokat zsákmányol. Szívesen költ gémeik és vétései varjak telepein, illetve azok közelében, és ilyenkor gyakran rabol fiókáik közül is. Ha a vízhez közel nem jut táplálékhoz, kijár a mezőgazdasági területre, ahol elsősorban rágcsálókat, főleg pockokat fog. Mindenféle dögre rájár. Ázsiai elterjedési területén „döglétakarító” tulajdonsága miatt igen fontos „köz-tisztasági” szerepet tölt be.

Fészket a folyókat kísérő öreg erdőkben építi. Hegyvidékeken a vizek közelében telepszik meg. Fészkének különleges jellegzetessége, hogy abba egyfelől sosem hord zöld leveles ágat, másfelől a legkülönfélébb szeméttel, tejeszacskóval, bõrdarabokkal, papírral, lótrágyával stb. „díszíti”. Gyakran olyan mennyiséget hord össze ezekből a hulladékokból, hogy az erdő talaján már messziről láthatók a közeli fészkek nyomai. Erre a tulajdonságára jelenleg nem tudunk magyarázatot adni.

A barna kánya vonuló madár, hozánk április végén érkezik és októberben indul téli szállása felé. A telet az Egyenlítő környékén, Afrikában tölti. A zavar-talan fészkelőhelyre éveken keresztül visszatér és ugyanabban a fészekben költ hosszú időn keresztül. Fészkelja 2–3, ritkábban 4 tojásból áll. A közel 40 napig kotló tojót a hím folyamatosan eteti és csak ritkán váltja fel. A fiókák 40–45 nap alatt hagyják el a fészket.

Hazai állománya meglehetősen kis számú, mindössze 160 pár. A szomszéd-

os országokban – Ausztriában, Szlovákiában – ennél is kevesebb költ, ugyanakkor például Svájcban az egyik leggyakoribb fészkelő ragadozó. A földközi-tengeri országokban igen nagy számban költ, például Spanyolországban kb. 25 ezer pár.

Az 1970–80-as évekre egész Európában lecsökkent állománya a vizek szennyeződése, illetve a különböző mérgező vegyszermaradványok (DDT, HCN) miatt, amelyek elsősorban a zsákmányul ejtett halakon keresztül jutnak a barna kánya szervezetébe. Az általános pusztulást túléltek egyedek sorsát tovább nehezítette, hogy legtipikusabb élőhelyeit, az ártéri erdőket, egyre nagyobb területeken váltották fel a nemesnyár-ültetvények, amelyekben – sok más faj mellett – a barna kánya sem tud megtelepedni.

Meglévő állományunk védelme érdekében egyfelől az élőhelyek megőrzésével, másfelől a vizek szennyezésének megakadályozásával tehetünk valamit. 1993 óta fokozottan védett madár, eszmei értéke 100000.– Ft.

Haraszthy László

Az erdőirtás és a nagy fülemülék

Közismert tény, hogy egy állatfaj számára a legnagyobb veszélyt az jelenti, ha élőhelyét tönkreteszik vagy megszüntetik, hiszen ezzel a szó legszorosabb értelmében kihúzzák a talajt a lába alól. Szomorú példája ennek a Felső-Tisza vidéke, ahol az ostobasággal párosult emberi kapzsiság oda vezetett, hogy a korábban a folyóparttól a gátig nyúló, gyönyörű öreg fűz-nyár-ligeterdők legnagyobb részét kivágták és ezzel a terület (élőhely) jellegét teljesen megváltoztatták. Az ötvenes években és a hatvanas évek elején a Tiszatelek környéki erdőkben a nagy fülemüle mindenütt gyakori volt, állománya a számlálások szerint legalább tízszerese volt a

Barna kánya

Fotó: Péchy Tamás

kis fülemülének. Ez utóbbi csak a szegélyeken és a folyóhoz vezető csatornák mentén lévő bokrosokban fészkel. Az erdőirtást követően azonban rendkívül gyors és jelentős változás következett be. A két rokon faj fészkelő populációjának mennyiségi viszonyai megváltoztak, és ezzel együtt a nagy fülemüle hímjeinek jellegzetes éneke erősen leromlott. Amikor a hatvanas években dr. Végh István a területet jártuk, a mindenütt csattogó nagy fülemüle hímeik között csak elvétve hallottunk úgynevezett dupla verésű madarakat, olyan példányokat, amelyek énekükbe a rokon fajénak egy-egy strófáját is belekeverték. Ez természetes velejárója annak, ha a két faj egymás közelében él. A nagy fülemülék között korábban (túlsúlyuk miatt) csak néhány, valószínűleg fiatal hím énekelt így. Nyomban megváltozott azonban a helyzet, amikor az erdőirtást követő években a felnövekvő sarjak sűrűjében megemelkedett a fészkelő kis fülemülék száma. Ezzel párhuzamosan élőhelyük drasztikus megfoghatósága miatt a korábbi nagyfülemüle-állománynak már csak jelentéktelen töredéke fészkelhetett. Valószínűleg ekkor kezdődött meg a két faj kereszteződése is, ami ugyan esetünkben nem bizonyított, de külföldi, gyűrűzésekkel ellenőrzött hasonló példák nyomán bizonyosra vehető. Miután a fiatal madarak elsősorban apjuktól tanulnak,

Nagy fülemüle

Fotó: Szaák Tamás

várható volt, hogy a Felső-Tisza menti nagy fülemülék korábbi tiszta, minden idegen jellegtől mentes, a szép „Judith” strófával jellemezhető éneke változni fog. A folyamatot gyorsítja, hogy egy németországi vizsgálat szerint a keresztezésből származó tojók sterileknek bizonyultak és csak a fiatal, már részben vagy egészben a kis fülemüle strófáit éneklő hímek szaporodtak tovább. A dupla verésű példányok számának gyors gyarapodása után 1980-ban Tiszatelek térségében már két olyan hím is megfigyeltünk, amelyeknek énekében – bár küllemileg nagy fülemüléknek bizonyultak – csak a rokon fajtól átvett strófákat hallottuk. 1982-ben ugyanott már alig volt tiszta verésű nagy fülemüle, 1983-ban pedig egy sem, csak dupla verésű, illetve olyan példányokat hallottunk, amelyek kizárólag kisfülemüle-strófákat énekeltek. Ezek a madarak megfelelő gyakorlattal a hangjuk alapján is felismerhetők (az egyes strófák erősebbek, ércesebben csengenek), többé-kevésbé megőrizték azt a szokásukat is, hogy a magas fák koronájában is énekelnek, de azért, mindent egybevetve, többé mégsem „igazi” nagy fülemülék. Távcsővel nézve ezek a (feltehetőleg keresztezésből származó) madarak egyértelműen a nagy fülemüle bélyegeit viselik. Kézben tartva azonban, ha közelebről is megvizsgáljuk őket, a típusos példányoknál vörhenyesebbek, különösen a farktollaik. A vedlésből származó és egymás mellé helyezett kormánytollaknál (nagy és kis fü-

lemüle, hibrid(?) példányok) ez jól látható. Nagyon jellemző a fark mozgásának módja is, amely genetikailag stabilabb bélyeg, mint az ének. A kis fülemüle alulról felfelé billegeti farkát, ezzel szemben a nagy fülemüle farkmozgása lassúbb, oldalirányú, mintegy csavarja a kormánytollakat, melyeket időnként legyezőszerűen szét is terpeszt. Az általam hosszabb ideig figyelt, feltehetően hibrid példányok farkmozgatása valahol a kettő között állt, azaz fel- és lefelé mozgatták némi oldalirányú kitéréssel, a kormánytollak szétárása, sátorozása azonban elmaradt vagy csak jelentéktelen mértékű volt. Az énekmódosulás utolsó fázisaként, ma már a kis fülemülére annyira jellemző „hü-hü-hü-hü” strófát is hallani

a „nagy” fülemüléktől. Ezt a bélyeget korábban még nem vették át.

A stílfűrészekkel és a fejszékkel tehát sikerült teljesen tönkretenni a Felső-Tisza menti nagyfülemüle-állományt. Befejezésül talán annyit, hogy amikor legutóbb 1993-ban Tiszatelek térségében jártam, a nagy erdőirtás után kezdeményezésemre védetté nyilvánított maradék fűz-nyár-erdőfoltok legszebbikének is hűlt helyét találtam. A védettséget jelző tábla néma mementóként ma is ott áll, de mögötte csak a felnövekvő bozót éktelenkedik, amiben ottjártamkor karvalyposztáták és kis fülemülék énekeltek. Ez a természetvédelmi gyakorlat Magyarországon?!

Schmidt Egon

Posztáták a Tisza árterében

Azon a néhány helyen, ahol az Alföldön kanyargó szőke folyót kísérő gyönyörű, öreg állományú fűz-nyárligeterdőket még megkímélték a fejszék és a stílfűrészek, csodálatosan gazdag madárvilágot találunk. A buján zöldellő ártéri erdőknek számos jellemző fészkelő madara van, de közülük is kiemelkednek a posztáták, melyeknek mind az öt hazai faja nagy számban költ e területen. Megoszlásuk viszont már érdekes eltéréseket mutat. Ha valaki egy májusi reggelen távcsővel végigsétál a védőgáton, és jól ismeri az egyes fajok énekét, észre fogja venni, hogy a sárga szemű, szürke színű, a mellén és hasán keresztben csíkkolt karvalyposztáták mindig az erdők szélén tanyáznak. A hímek gyakran repülnek át a gát külső oldalán lévő bokorcsoportokba is. Ahol egy-egy pár fészkel, a közelben szinte mindig megtaláljuk a töviszúró gébicset. Érdekes a viszony a két, nem rokon faj között, kapcsolataikra azonban mind ez ideig nem sikerült magyarázatot találni.

Az erdőszéli kisebb bokrok és a gát külső oldalán lévő cserjefoltok adnak ott-hont a mezei posztátának. A hímek egyszerű, rövid énekét április második felétől általában hallani. Rendszeresen nászrepülnek is, valószínűleg azért, mert költőhelyeik, a szegélybokrosok, alacsonyabbak, így a levegőbe emelkedő hímek ha-

tásosabban képesek a szomszédok tudtára adni, hogy a revír már foglalt.

A barátka jó alkalmazkodóképességének köszönhetően hazánkban éppen úgy otthon van a középhegységi erdőkben, mint a városi ligetekben, kisebb kertekben, vagy éppen a folyóárterek sűrűiben. A Tisza árterében ez a faj a leggyakoribb a posztáták közül. Fészkeit a talajt borító sűrű szederdzsungelbe építi. Ugyanott fészkel a kerti posztáta is, amely nevével ellentétben a kertekben legfeljebb vonulás idején bukkan fel. Magyarországon legjellemzőbb költőhelyei az árterületek sűrű aljnövényzetű erdői. A Tisza felső szakaszán főként a nagyobb tisztások közelében lévő fűzesekben és a parthoz közeli fiatal fűzállományokban találtam fészket, melyet a barátkához hasonlóan a talajhoz közel, a szeder indái közé épített. A hímek gurgulázó éneke egyike a legszebb hazai madárhangoknak. A kis posztáta bárhol felbukkanhat az ártéri erdőkben, de tapasztalataim szerint mindig megtalálható ott, ahol néhány lazán összerakott rózserakás fekszik. Előszeretettel bujkál a száraz gallyak között, de egyszerű fészket is szívesen építi a rózserakások védett belsejébe.

S. E.

Értékek és veszélyek

A Felső-Tisza

A Felső-Tisza – az ukrán határtól a Bodrog befolyásig terjedő 200 km hosszú szakaszán, Tiszabecs és Tokaj között – egyike azon kevés folyószakaszoknak, amelyek még őrzik az emberi beavatkozások előtti, ősi, ártéri természetes élővilág életképes és még megújulni tudó maradványait. A gátak közötti hullámtérben természetes fűz-nyár-ligeterdők, kubikerdők, legelők és régi gyümölcsösök változó méretű foltjai kísérik a folyót, ahol egyedülállóan gazdag élővilág található.

Nem véletlen ez a gazdagság, bár a Tisza e felső szakaszán (a folyó egyébként az „Európa egyik legtisztább folyója” címét viseli) sajnos mind gyakoribbak a szennyezések. A múlt század közepe óta a folyamatos és jelentős árvízvédelmi beavatkozások ellenére a Tisza e szakaszon sokat megőrzött szeszélyes, olykor vad természetéből, amelynek döntő szerepe van a természetes élővilág megőrzésében. A Tisza itt még élő folyó! Gúzsba kötve a több ezer tonnányi kőből, betonelemekből és dróthálókból épített partvédművektől, még képes szabadon alakítani partjait, eltérően a többi, már szabályozott, betonmederbe zárt, száználmas, magatehetetlen állatkerti oroszláná tett európai folyótól.

Az állandóan változó partok szerves egységgé teszik a folyót és part menti területeit. Az olykor több száz méter hosszú szakadópartok sajátos, ma már ritka élőhelyet biztosítanak mind a folyóban (tiszavirág, szitakötők, halak stb.) mind a folyó mentén élő állatfajoknak (darazsak, partifecskek, jégmadarak stb.). A szakadópartok anyagából épülő lapospartok újabb és újabb hektárokon adnak lehetőséget arra, hogy természetes módon jöhessenek létre az árterekre jellemző füzesek, fűz-nyár-ligeterdők.

A Tisza áradásai során évről-évre nagy mennyiségű, szerves anyagban

Szétszabdalt erdőfolt

A szerző felvétele

gazdag üledéket rak ki a part menti területekre. Az e vidékre jellemző erős nap-sugárzás a folyó folyamatos vízellátásával és rendszeres „trágyázásával” párosulva fantasztikus termékenységet növényzetet tud fenntartani. Az ártéri fűz-nyár-ligeterdők itt a mérsékelt égöv „esőerdői”, mind a természeti rendszerben betöltött szerepüket, mind a trópusi társaikkal vetekedő termékenységet illetően. Annak, aki magasból nézi a Tiszát, megdöbbentő látványt jelent a folyót övező hullámtéri erdők lüktető, élettel teli zöld szigeteinek és a folyó menti agrársivatagok sivár, sápadt sárgaságának éles ellentéte, amely a Szaharán átfolyó nagy folyamok, a Nílus és a Niger képét idézi fel a szemlélőben.

A Felső-Tisza rendkívüli gazdagságú növényzete ad otthont a változatos és nagy egyedszámú állatvilágnak. Az ártéri erdőkre lépő ember saját bőrén is érezheti a rovarvilág bőségét; a szúnyogoktól a cincérekén át a darazsakig. Május-júniusban a növényektől és rovaroktól szinte áthatolhatatlan ártéri erdők az ott élő állatok számára nemcsak gazdag táplálékot, hanem az emberi zavarástól mentes, természetes körülményeket is jelentenek. Nem véletlen, hogy rendkívül gazdag madárvilág jellemzi e tájat, hisz ők itt abban a közegben élhetnek és szaporodhatnak, amelyhez az evolúció során a leginkább alkalmazkodtak. Európa legnagyobb, még természetes élőhelyű partifecske-állománya, a nagy fülemüle még meglévő fészkelőállománya, jelentős feketegolya- és fehérgolya-állo-

mány jelzi a táj nem mindennapi gazdagságát, amely nyár végén és ősszel a gyülekező és vonuló madarak millióinak is táplálékban gazdag pihenőhelyet biztosít. A természeti értékek részletes felsorolását megnehezíti egyrészt a rendkívüli gazdagságú növény- és állatvilág, másrészt a feltárás hiányossága.

Nincs részletes leltárunk azokról a felbecsülhetetlen természeti értékekről, amelyek átvészelték a nagy folyószabályozási „mámort”, a „természetet legyőzzük, ugye?”-évtizedeket. Ez az ok is szerepet játszik abban, hogy a Felső-Tiszán a megmaradt őstermészet utolsó maradványainak pusztulása már nem vízió, hanem egyre inkább kegyetlen valóság.

Az ártéri erdők mérete a folyószabályozás óta folyamatosan csökken. Sajnos a gátakkal övezett hullámtér jelentős részén, az egykori erdők helyén szántóföldi gazdálkodás folyik több, de inkább kevesebb sikerrel. Nagyon fontos volna, hogy ezeken a sok esetben termelésre alkalmatlan területeken ismét a honos ártéri vegetáció éljen, ily módon is csökkentve a megmaradt ártéri erdők és élőviláguk elszigetelődését és felaprózódását.

Az erdészeti statisztikák szerint az erdők nagysága nem változott a hullámtérben, ezen adatok azonban figyelmen kívül hagyják az erdők minőségében beállt változásokat. A köznyelv szerint papírnárasoknak nevezett katonás rendben ültetett „fásszárú gyepek” mind nagyobb területeket hódított és hódít meg,

A háborítatlan árterek lakója, a kis kócsag

Fotó: Szaák Tamás

főként az ártéri erdők helyén, állami támogatással. A papírnádasok „erdősivatagjai” még a Tisza aljnövényzetet teremtő segítségével sem képesek pótolni a honos ártéri erdőt, és a rövidlátásról tanúskodó, erőltetett további telepítésük a Felső-Tisza legfontosabb ártéri vegetációjának és állatvilágának megszűnését okozhatja.

Talán megdöbbenőnek tűnik, de a Felső-Tisza megmaradt, egyedülálló értékeit napjainkban pont az a természet iránti vágy fenyegeti a legsúlyosabban, amelynek a leginkább érdeke volna a megőrzés. A lakosság mind nagyobb része igyekszik a szabad természetbe, a korábbi évtizedek hétvégitelek-mozgalma is új erőre kapott a Felső-Tisza mellett. Annak biológiailag legfontosabb, legháborítatlanabb part menti területein, az ártéri erdőkben, majd később azok helyén került és kerül sor a telkek kiosztására. Az utóbbi évtizedek termelési vágyát szerencsésen túlélte ártérierdő-szigetek szűnnek meg, elveszítve azt a háborítatlanságot, amelynek döntő szerepe volt az egyedülálló élővilág eddigi fennmaradásában. E telkek még a tulajdonosok legnagyobb jóindulata és szakmai hozzáértése mellett is az ártéri erdő eredeti funkciójának, jellegének és őshonos élővilágának végzetes megszűnését okozzák.

Sajnos a természet iránti igény még messze nem párosul az azt óvni kívánó

szemlélettel. A varázslatos romantikájáról és csendjéről méltán híres homokpadokon, mára sajnos egyre több helyen, emberek száza zsúfolódnak össze, megszegve a természetben való viselkedés elemi szabályait. A fővenyeken és közeli erdőkben szemét- és ürülékhegyeket hagynak, az ott élő állatok számára elviselhetetlen zajjal és mozgással. A legfenyegetőbb az, hogy a hurka-kolbászlacipecsenye típusú „turizmus” nyomán olyan rombolások és „fejlesztések” indultak és indulnak meg, amelyek a még megmaradt, eddig háborítatlan és sok esetben védett erdők és ligetek utakkal való szétszabdolásához vezetnek. Eleinte csak bódék épülnek, később épületek és telkek alakulnak ki, a végén ez mind egy rossz értelemben vett strandot eredményez, mint ahogyan azt egyre több példa mutatja a Tisza mentén, Tivadartól Tiszatelekgig.

A helyzet rendkívül tragikus, mert különösen áprilistól, a költési szezon indulásától napról-napra több érdeklődő keresi fel a területet, és a kárptölások során a part menti erdők megvételeinél a leendő tulajdonosok többségét a telkek majdani kialakítása és eladása tartja izgalomban. A dolgok mai állása szerint drámai változásoknak lehetünk (tehetetlen?!) tanúi.

Alapvető, hogy a természet iránt érdeklődő mind nagyobb tömegek ne csak a hétvégi telteken, a hurka-kolbász-

lacipecsenye típusú „kikapcsolódásban” lássák igényük megoldását, hanem ismerjék meg a táj, a természet és az embertársaik tiszteletén, megővésán alapuló tényleges testi és lelki felfrissülést. Erre kevés alkalmasabb hely van Európában, mint a Felső-Tisza. Világossá kell tenni azt a nagyságrendi különbséget is, ami a Felső-Tiszán még meglévő, pusztulása után már nem helyrehozható őstermészet és a bármely szántón, bármi-kor, bárki által létrehozható hétvégi telkek és strandok között van. Mint ahogy kirakodóvásárt és büfésbódét sem telepítenek templomba, úgy az őstermészet felső-tiszai ártéri erdeinek „templomai-ban” sincs helye a múltunk, jelenünk és jövőnk szempontjából tiszteletet követelő értékeink öncélú elherdálásának.

A páratlan természeti értékek megőrzéséhez a Felső-Tisza mentén élő emberek érdekeltté tételén keresztül vezethet az út, hiszen ez a vidék hazánk egyik gazdaságilag legelmaradottabb területe. Napjaink egyre jobban fejlődő szelíd (öko)turizmusa, kapcsolódva a falusi turizmushoz, egy életképes megoldást adhat e táj értékeinek megmaradásához. E turizmus nem elhanyagolható jövedelmet biztosíthat úgy, hogy közben érdekeltté teszi az ott élőket legfontosabb vendéginvitálójuk: természeti értékeik védelmében. A szelíd turizmus már létező tapasztalatainak bemutatása, megismertetése, a táj sajátosságaihoz való igazítása, a szükséges gazdasági feltételek megteremtése óriási és halaszthatatlan feladat. Remélhetőleg az itt élő emberek mihamarabb felismerik hosszú távú érdeküket és igényt tartanak a természet védelmével foglalkozók önzetlen segítségére, támogatva valamennyiünk jövőjét szolgáló munkájukat.

Dr. Szép Tibor

Cigányréce

Fotó: Szaák Tamás

Interjú dr. Tardy János helyettes államtitkárral, a KTM Természetvédelmi Hivatala elnökével

Folyó menti területeink védelméért

– Tardy úr, az Ön megítélése szerint milyen a folyóvizek védelmi helyzete?

– Kétlem, hogy véleményem eltérne a természeti értékeink sorsáért joggal aggódo szervezetek, tudományos közösségek nézetétől. Az évtizedeken át, rossz szemlélettel elkövetett óriási hibák kézzelfogható következményei ma sajnos nem korrigálhatók „ökológiai szemléletet” hirdető nyilatkozatokkal, csak tényleges revitalizációval. A nagyvizeinken és környezetükben történt beavatkozásokat csaknem kizárólag műszaki és pénzügyi kérdésként kezelték. A természetes, zömmel hegy- és dombvidéki kisvízfolyások értékes élőhelyeinek tönkretételét, a meanderező, településektől távol eső szakaszok kiegyenesítését, betonagyba terelését az esetek többségében a pénzhez jutás és juttatás szándéka motiválta. Vallom, hogy egy olyan ország természetvédelmi szervezetében, ahol még mindig ropant értékű felszíni és felszín alatti vízkincs és súlyosan veszélyeztetett vizes élőhelyek százainak sorsáról kell döntenet, illetve gondoskodni, további megfelelő szemléletű, jól felkészült, korrekt hidrológus-hidrogeológus szakemberekre van szükségünk.

– Milyen intézkedéseket tervez az állami természetvédelem a folyóvizeinkhez kapcsolódó élőhelyek védelme érdekében?

– A természet védelméről elkészített törvénytervezetünk szellemiségében – úgy gondolom – megfelel egy civilizált, az Európai Unió ajtaján kopogtató ország XX. század végi követelményeinek. Ki akarjuk terjesztetni a ma még csak barlangokra érvényes „ex lege” védelmet a forrásokra, egyes kisvízfolyásokra, lápokra, mocsarakra. Más országok gyakorlatához hasonlóan szeretnénk beépítési és számos egyéb, területhasználati korlátozást érvényesíttetni bizonyos szélességben a természetes álló- és folyóvizek part menti sávjában, éppen a part menti élőhelyek védelmében. Ma már minden számottevő vízügyi-műszaki beavatkozást, vízrendezést, meliorációt környezeti hatásvizsgálatnak kell meg-

előznie. Védett vizeinken gyors megegyezésre kell jutnunk a horgásztársadalom képviselőivel.

A vízügyi ágazat tetemes kiterjedésű terület tulajdonosa. Kértük egyes, a természetvédelem számára fontos élőhelyek átadását. Megkaptuk a Fertő–Hanság Nemzeti Park bioszféra-magterületét és országos érdekből számítottunk számos terület további átengedésére, elsősorban a Dráva–Duna Nemzeti Park ártéri ligeterdei, szigetei sorából, de másutt is. Lehetőséget kaptunk egyes kisvízfolyások átvételére, illetve védetté nyilvánítására, mielőtt azokat a Vízügy a helyi önkormányzatoknak átadja. Szeretnénk, ha az árvédelmi töltéseken végzett védelmi munkák nem járnának okvetlenül együtt a gátak mögötti ligeterdők ledöntésével. A két térszín az esetek többségében tulajdonilag is kítűnően elválasztható egymástól. Ha erre adott a szándék.

Folyik a tiszai holtágak állapotának fölmérése. Három éven át a Ramsari Egyezmény Állandó Bizottságának elnöki posztját is betöltjük. Vállalt kötelezettségeink szellemében a KLTE Ökológiai Intézetével kidolgoztuk és elindítottuk országos wetland-felmérési programunkat. Szeretnénk még az idén számítógépen tudni a faluvégi kubikgödöröktől a nagy álló- és folyóvizeinkig számításba vehető vizes területeink adatait. A részletesebb állapotfelmérés után a kör tovább szűkül, s konkrét rehabilitációs- revitalizációs munkák következnek. Befejezés előtt áll országos tőzeg- és lápkataszterezési munkánk. A Zala és a Duna mentén, a Kis-Balatonon és a Szigetközben végre megszervezhettük és elindíthattuk az állapotváltozást regisztráló monitorozást. A holland–magyar természetvédelmi együttműködés egyik sarkalatos pontja az EECONET (Európai Ökológiai Hálózat) kialakításában való részvételünk. Ehhez megkaptuk a lehetőséget más oldalról is, ugyanis létrehozhatjuk a tilburgi Európai Természetvédelmi Központ kelet-közép-európai irodáját. Aligha kétséges, a kárpát-medencei öko-

lógiai hálózat vázát éppen a folyóhálózat alkotja. Szervesen e törekvésekhez csatlakozik az IUCN River Corridor-programja, amelynek első fázisa a Természetvédelmi Hivatalban befejezés előtt áll. A Világbank GEF-programját is három folyó, illetve határ menti területen pályázzuk meg. Ezek: a Duna–Dráva-, a Körös–Maros-vidéki tervezett nemzeti parkok és a Beregi-sík. Elkészítettük a Duna-medence Ökológiai Egyezmény immáron harmadik szövegtervezetét is, amely megvitatás előtt áll. Vizes élőhelyek védelmét szolgáló munkánkat segíti az amerikai Fish and Wildlife Service, a kanadai Nemzeti Park Szolgálat, a dán és a német együttműködés. Programjaink kiegészítik egymást és szorosan ráépülnek az ország komplex természeti állapotfelmérését, valamint a biológiai monitoringhálózat kialakítását célzó programokra.

Békászó sas

Fotó: Péchy Tamás

– Milyen módon járulhatnak hozzá a társadalmi szervezetek, köztük az MME, a folyóvizek hatékonyabb védelméhez? Miben számít a segítségünkre?

– Létszámunkat három év alatt csaknem 30 százalékkal emeltük. Így is nagyon kevesen vagyunk. Számítunk tehát a társadalmi háttérre mint a műfajunkat értő, érzékeny tömegbázisra. Számítunk mozgósító és nevelő erejére, adott esetben jobbtó szándékú kritikáira. És persze konkrét természetvédelmi munkájuk-

ra. Megkülönböztetett figyelemmel kísérik az MME és a WWF ártérierdő-programját. Szerves egységet alkot ez is saját koncepciókkal. Meggyőződésem, hogy ebben a kis országban csak egyféle elfogadható természetvédelmi koncepció létezik. Ennek helyénvalóságáról széles körben kell vitatkoznunk, majd együtt kell felosztanunk a „tortát”. A meglehetősen széles szakmai konszenzuson nyugvó koncepció most rendelkezésre áll, közösen kell megfogalmaznunk, ki mit tud fölvállalni belőle. Közösen elhatározott és kidolgozott feladataink sorából figyelmet érdemel az Európa Tanács által meghirdetett „1995 a Természetvédelem Éve” program. Szakmailag alkalmas, ambiciózus tömegekre van szükségünk, s ezt csak az egyesületektől remélhetjük. Elemi érdekünk, hogy a szabályozás e tömegek realitásérzékelével és szakmai elvárásaival is találkozzék, ezért már a szabályozási koncepció kidolgozásának menetében is részvételt ajánlottunk. Ne feledjünk még valamit, amiről kevesebb szó esik: kiérlelt, higgadt demokráciákban is természetes dolog, hogy a jól működő társadalmi szervezetek számottevően segíthetnek ott, ahol az állami természetvédelem – a világon mindenütt – érthető kötöttségei folytán már falakba ütközik.

Nagy Szabolcs

Cickányok a vízben

Az emlősök osztályának egyik legkevésbé ismert rendje a rovarévké. Ezen belül is a legtöbb gondot talán a cickányok okozzák a kutatóknak. A korábban leírt fajok között ugyanis nehéz kiigazodni, emellett még napjainkban is találunk újabb cickányfajokat. A hazai fajok között a vízcickányok két fájának meghatározása a legnehezebb. Ezek egyike a közönséges vízcickány (*Neomys fodiens*), a másik pedig a Miller vízcickány (*Neomys anomalus milleri*), amelyet a század elején éppen Magyarországról származó példányok alapján írtak le. A közönséges vízcickány farkán némileg erősebb az úszást elősegítő sörtetaraj, állkapcsa pedig kissé nagyobb, mint a rokon fájé. Ezzel ki is merítettük a kettejük között fennálló morfológiai különbségek felsorolását. Elkülönítésük éppen ezért gyakran okoz problémát, egyes példányokat nem is lehet biztosan meghatározni.

Közönséges vízcickány

A szerző grafikája

Életmódjuk is nagyrészt megegyező, s mint azt nevük is jelzi, leggyakrabban mindkettővel a vizek mentén találkozhatunk. Szárazföldön és vízben egyaránt jól mozognak, tápláléklistájuk ennek megfelelően igen változatos. Rovarokat, puhatestűeket, kisebb halakat és békákat egyaránt fogyasztanak, sőt még a vadászterületükre tévedt rágcsálókra is rátámadnak.

Az emlőskutatók jól tudják, hogy ha egy – amúgy humánus – élvefogó csapdában egy pocok és egy cickány egy időben kerül fogságba, akkor a cickány percekben belül a pocokra támad. A vízcickányokra azért mégiscsak jellemzőbb a víz alatti zsákmányolás. Ilyenkor a szőrzetükben található levegőnek köszönhetően ezüstös gombócként úszkálnak ide-oda a vízben. E pompás jelenséget sajnos csak ritkán figyelhetjük meg, hiszen az emlősök többségéhez hasonlóan a vízcickányok is rejtett életmódot folytatnak.

E sorokat végigolvasva tisztában vagyok azzal, hogy kevés konkrétumról tettem említést, de a cickányoknak nem csak a rendszertana, hanem ezidáig biológiája is kevésbé kutatott. E rövid írás célja inkább csak a figyelem felkeltése volt. Jócskán akad megfigyelni való a jövőben is!

Ujhelyi Péter

A vándorpatkányok életéből

A patkányok a legérdekesebb életmódú emlősök közé tartoznak, és ha kicsit átvitt értelemben is, de mi emberek is tanulhatunk (tanulhatnánk) tőlük. Rendkívüli alkalmazkodóképességüknek és életrevalóságuknak köszönhetően a vándorpatkányok minden emberi üldözés ellenére az egész világon elterjedtek. Kitűnően futnak, úsznak, másznak, kaparnak, éles fogaik vannak, és elülső lábaikkal, mintha azok kezek volnának, fogni is tudnak.

Úgynevezett nagycsaládokban élnek, egy-egy ilyen közösség akár több száz példányból is állhat, melyek jól megférnek egymással. Nincs közöttük hatalmi harc, a fejlettebb, erősebb állatok még azt is eltűrik, hogy a gyengébbek táplálékmaradványokat „lopjanak” tőlük. Közösen nevelik a fiatalokat, több alomnyi kölyök is lehet egészen közel egymáshoz, és ha valamelyik nőstény elpusztul, ivadékait a többiek nyomban átvállalják. A nagy közösségekben élő patkányok nem ismerik személyesen, de a közös szag alapján mégis azonosítani tudják egymást. Ha idegen vetődik közéjük, együtt támadják meg, gyakran meg is ölik a betolakodót. A nagycsaládon belül is előfordulnak néha torzsalkodások, de az állatok ilyenkor csak nagyon ritkán harapnak, inkább lábaikkal igyekeznek ellenfelüket odébblokni.

Néhány évszázaddal ezelőtt még nagy, több ezer példányból álló patkányvándorlásokat jegyeztek fel, különösen az őszi hónapokban. Ma, ha a táplálékhiány miatt esetleg el is hagyják a közösséget, akkor is csak kisebb csoportokban vándorolnak.

A vándorpatkány képes arra, hogy kedvező vagy kedvezőtlen tapasztalatait továbbadja. Ha például a fiatalok azt látják, hogy az idősebbek, korábbi rossz

emlékeik alapján, nem nyúlnak a mérgezett csalétekhez, ők is messze elkerülik azokat. Másutt (Norderoog) veréb fogásra specializálták magukat. Látszólag oda sem figyelve közeledtek kiszemelt áldozatukhoz, majd hirtelen ugrással hatalmukba kerítették. Megfigyelték, hogy annak a közösségnek minden tagja elsajátította ezt a módszert és eredményesen verekészett.

– sch –

Ártereink növényzete

Egykor folyóinkat széles sávban kísérték a puha- és keményfás ligeterdők. Kialakulásukban és fennmaradásukban nagy szerepe volt a rendszeresen ismétlődő árvizeknek. A középkorban a ligeterdők egy részét kiirtották, helyüket nagy kiterjedésű ártéri kaszálórtek és – különösen a magasabb térszinteken – szántók foglalták el. Leginkább azonban a múlt századi folyószabályozások alakították át az árterek növényzetét. A munkálatok során ártereink töredékükre zsugorodtak, hiszen a gátakat a folyókhoz a lehető legközelebb építették.

Érdemes végigkövetnünk, milyen lehetett az ártéri vegetáció eredeti állapotában és milyen változásokon ment keresztül napjainkig. Ezt a rekonstrukciót nagyban megkönnyíti az, hogy az ártéri szintek magassága és az ártéri vegetáció összetétele jól párhuzamba állíthatók.

Közvetlenül a meder partján, a fiatal

ártéri hordalékon a part menti bokorfüzes fajszegény állományait találjuk. Uralkodó fafajok a csigolya- és a mandulalevelű fűz.

Az ártér következő szintjének, az úgynevezett alacsonyabb újholocén szintnek legjellegzetesebb növényközössége a fűz-nyár-ligeterdő. Az évente ismétlődő középmagas árvizek rendszerint több hónapra elborítják, ezért ez az erdőtüpus is viszonylag fajszegény, sok zavarástűrő növényfajjal. Jellemző fafajai a fehér fűz és a fekete nyár.

Ezek a puhafás ligeterdők még ma is viszonylag nagy kiterjedésűek, de a nemesnyárasok gyakran erőltetett telepítése miatt állományaik rohamosan fogytak. Egy részüket botoló füzesekké alakították, melyek az árvízvédelemben fontos rőzsét szolgáltatják. Ma ezek az állományok furcsa alakjukkal különös jellegzetességei a folyóparti tájnak.

A következő zónát az úgynevezett magasabb újholocén ártéri szinten elterjedt tölgy-kőris-szil- (más néven keményfa-) ligeterdő alkotja. Ez a növénytársulás az ártér legfajgazdagabb közössége. Csak az igen magas árvizek öntik el, és akkor is csak rövid időre. Lombkoronaszintjét a kocsányos tölgy, a fehér nyár, a magyar kőris, a mezei és a vénicszil alkotja. Cserjeszintje is gazdag, uralkodó faja a veresgyűrűsöm. Ezekben az erdőkben számos olyan, egyébként hegyvidéki bükkös és gyertyános erdőkben élő növényfaj honos, amelyek az Alföld más területeiről szinte teljesen hiányoznak. Ezek a fajok a vegetációtörténeti bükk-kor (Kr. e. 2500–800) nedves-hűvös klímája idején vándorolhattak le a közeli hegyvidékekről, és a keményfás ligeterdők hűvös mikroklímája a mai napig biztosította fennmaradásukat. Kiváló faanyaguk miatt ezen erdők zöme már a középkorban elpusztult. A szabályozások során a megmaradt keményfás ligeterdők jelentős része az úgynevezett mentett területre került. Az árvizeiktől így elszakított erdők fokozatosan száradnak és jellegtelenednek, míg a hullámtéren maradt állományokat a fakitermelés és az utána felszaporodó idegen fajokból álló irtás-cserjés fojtogatása veszélyezteti.

Meg kell még emlékeznünk a hullámtér gyöngyszemeiről, a morotvákról. Ezek az egykori folyó levágott kanyarulatok, melyek állóvízekké váltak. Feltöltődve lassan mocsarakká alakulnak, és ezáltal a gátépítések során keletkezett kubikgödörökkel együtt az alföldi mocsárvilág emlékét őrzik tovább.

Molnár Zsolt

tölgy-kőris-szil-ligeterdő

fűz-nyár-ligeterdő

meder part menti bokorfüzesek

fűz-nyár-ligeterdő

nemesnyáras

ártéri kaszáló

botoló füzes

gát szántó

Ártereink eredeti és mai növényzete

Rajz: Biró Marianna

Nyár végi gyülekező

Fotó: Szaák Tamás

Gólyákról

Gólyáink már javában nevelik fiaikat. Könnyen előfordulhat, hogy a fészekben ácsorgó öregek lábán gyűrű csillog, melynek feliratát jó távcsővel akár el is olvashatjuk. Amikor a fiókák már elég nagyok, munkatársaink sokat meggyűrűznek közülük, bízva abban, hogy a későbbiekben híradás érkezik róluk. A gólya olyan madár, amelyet szinte lehetetlen nem észrevenni, ráadásul életének jelentős részét az emberek közelében tölti. Éppen ezért a fehér gólya volt az egyik első faj, amelynek vonulási útvonalaait és telelőterületeit már a század első évtizedeiben sikerült felderíteni. A vázlatos ábrán látható, hogy a kelet- és közép-európai gólyák a Boszporusznál, a nyugat-európaiak pedig Gibraltárnál hagyják el a kontinenst, illetve térnek oda vissza. A természetes, viszonylag nehéz testű madarak nem vállalkozhatnak a nyílt tenger átrepülésére, mivel a vitorlázó-repülőgépekhez hasonlóan a felszálló meleg légáramlatok hátán utaznak.

Itthon 1908-ban kezdődött meg a gólyák gyűrűzése, alig egy negyedszázad alatt tízezernél több fiókát jelöltek meg.

Jól érzékelteti az akkori és a mai állomány közötti különbséget az az adat, mely szerint 1974 óta összesen csak 2800 fiókát gyűrűztek meg. Mindenesetre eddig (1993) 266 magyar gyűrűs fehér gólya került meg, közülük 119 külföldön. A magyarországi megkerülések is azt jelzik, hogy hazánk vonulási útvonalon fekszik: 1993-ig összesen 123 német és osztrák, 40 cseh és szlovák, 17 dán, 15 jugoszláv, 7 lengyel és 4 holland gyűrűs gólyát jelentettek.

A mi gólyáink Dél-Afrikában töltik a telet, ahol 54 esetben került meg magyar gyűrűs példány. A legnagyobb távolság amit megtettek, 8952 km volt. Ne felejtjük el azonban, hogy ez a gyűrűzés és a megkerülés helyszíne közötti egyenes szakasz hosszát jelenti, amely mögött a valóságban jóval hosszabb út áll. A légvonalban megtett vándorút évi 20000 km.

A gólyák kimondottan a hosszú életű madarak közé tartoznak. Három esetet is ismerünk, amikor a 19. évében járó egyed került meg (1948-ban Dél-Afrikában, 1933-ban és 1953-ban Magyarországon). A megkerülések együttes vizsgálata azt mutatja, hogy a gólyák számára az első év az igazán végzetes életszakasz: 55 százalékuk pusztul el ebben az időszakban. Halálzásuk ezt követően évi 20 százalékra csökken. Pusztulásukból, ha akaratlanul is, de mi is kivesszük a részünket. A hazai megkerülések körülményei 103 esetben ismeretlenek, a fennmaradó esetek 40 százalékában a madarak pusztulását (91 megkerülés) elektromos távvezeték (áramütés, ütközés) okozta. Sajátos érdekesség, hogy a fiatalok tapasztalatlansága itt még hatványozottabban jelentkezik, mivel az így elpusztultak között arányuk 75 százalék.

Varga Lajos

A fehér gólya vonulási útvonala

Tagdíj—tagdíj—tagdíj

Tisztelt Tagtársam!

Egyesületünk Küldöttközgyűlése (1994. április 9.) 139 küldött jelenlétében, többségi szavazattal úgy döntött, hogy az MME tagdíját megemeli.

Az eddig érvényben lévő tagdíjat 1988-ban állapította meg a Közgyűlés. Azóta három alkalommal került napirendre a tagdíjemelés, de a küldöttek azt nem szavazták meg. Sajnos az idén az – élet más területén is jelentkező – áremelést mi sem kerülhettük el. Ellensúlyozandó azonban, ezzel egyidejűleg úgy döntött a Közgyűlés, hogy ezentúl minden fizető tag megkapja egyesületünk *Madártávlat* című természetvédelmi folyóiratának évi hat számát.

A döntés értelmében a tagdíj a következőképpen alakul: nem adófizetőknek évi 500.– Ft, adófizetőknek évi 800.– Ft, míg a családi tagság díja évi 1000.– Ft-ra módosult.

Azt remélem, nem kell különösebben bizonygatni, hogy az éves tagdíjunk igen alacsony volt. Nem állt arányban a tagságra jutó kiadásainkkal, hiszen évente mindenkit legalább három alkalommal kerestünk meg postán. Ezek a levelek – a postaköltségen felül a küldött anya-

gok árát is beleértve (körlevél, csekkek, igazolvány) – egyre drágábbak.

Fontos szempont volt továbbá, hogy a tagsággal való kapcsolattartást szorosabbra fűzzük, rendszeresen és magas színvonalon tájékoztassuk Önöket a természetvédelem és az egyesület aktuális ügyeiről. Ezt vállalta fel a *Madártávlat*, amely ezentúl kéthavonta eljut minden fizető tagunkhoz. Talán lesznek, akiknek az a véleményük, hogy rá akarjuk erőszakolni a tagságunkra a folyóiratot. Ez természetesen távol áll tőlünk. Szeretnénk azonban továbbhaladni az úton, ami egy erős, a téma iránt érdeklődő és fogékony tagságot céloz meg, és ennek véleményünk szerint fontos állomása lapunk előfizetésének és a tagdíjunknak ilyen összevonása.

Őszintén remélem, hogy tagságunk többsége egyetért törekvésünkkel és megérti e lépés szükségességét, fontosságát és előnyét.

A Küldöttközgyűlés határozata alapján az átállás az új rendszerre április 9-ével kezdődött, amely természetesen csak fokozatosan – közel egy év alatt – valósulhat meg.

Kállay György
főtitkár

Az Ócsai Madárvárta

Az Ócsai Tájvédelmi Körzet a Duna–Tisza közén elterülő hajdani lápvilág egyik utolsó, egyben legnagyobb, közel 4 ezer hektáros maradványa. E terület északi részén 1983 óta madárgyűrűző és vonuláskutató tábor működik. Az első évtől folyamatosan fejlesztjük a létesítményt, így ma már egybek között több épületünk, kutunk, elektromos áramunk, több csónakunk van. Ez lehetővé teszi, hogy a kezdeti 120 nap helyett ma már egész évben dolgozni tudjunk.

Tevékenységünk három fő iránya a kutatás, az ismeretterjesztés és a természetvédelem.

A táborban folyó kutatómunka alapja a madarak befogása, jelölése és a biometriai adatfelvételezés. A munkát olyan munkatársainkkal végezzük, akiknek többsége itt ismerkedett meg ezzel a tevékenységgel. A szakmai munka irányítását 15, gyűrűzővizsgával rendelkező gyűrűzésvezető felváltva végzi, alkalmanként párhuzamosan több ponton is. A tábor kezdetétől 1993 végéig 140 faj közel 100 ezer példányát jelöltük, és mintegy 40 ezer gyűrűs madarat fogtunk vissza.

A tájvédelmi körzet növényzete igen változatos. Hálóállást alakítottunk ki

2400 m-en úgy, hogy az összes növénytársulásból foghassunk be madarakat. A befogott madárra egyedi sorszámmal el látott alumíniumgyűrűt teszünk. Megállapítjuk faját, korát, ivarát, a bőre alatt felhalmozott zsír mennyiségét, valamint lemérjük tömegét. Ezután felvesszük fontosabb testméreteit. Ha vedlik, arról is pontos felmérést készítünk. Az adatok felvétele után a madarat szabadon engedjük.

Kutatásaink célja a madarak nyomon követése teljes életük során, valamint vonulási útvonalaik és telelőterületeik azonosítása. A visszafogások alapján megállapítható a populációk korcsoportösszetétele, s az egyes madárfajok átlagos életkora, jellemző területhűsége. Mivel hálóink kezdetől fogva azonos helyeken állnak, pontos képet kaphatunk arról, hogy az évek során hogyan változik az egyes növénytársulásokban élő madarak mennyisége és fajösszetétele, s ennek segítségével az egyes fajok élőhelyigényének ismeretében következtethetünk a terület növényzetének időbeli változásaira.

Táborunk fontos feladata az ismeretterjesztés. Egy év alatt 700–800 látogató keresi fel a tábor: iskolai és kiránduló csoportok és az MME keretén belül működő Madarászszuli csoportjai. A látogatók túlnyomó többsége általános és középiskolás, akiknek személyiségformálásában fontos helyet kell kapnia a természet- és környezetvédelemnek. A táborba látogatók megismerkedhetnek a madártani kutatások és a természetvédelem modern módszereivel.

A védett területen eltöltött hosszú idő lehetőséget nyújt arra, hogy részt vegyünk a terület őrzésében, a kártételek megakadályozásában, vagy ha már bekövetkeztek, helyreállításában. A területkezelők irányításával több helyen végeztünk földmunkákat a víz elfolyásának megakadályozására. Ezzel biztosítottuk az egyenletes vízborítást, ami a lapp életének alapfeltétele.

A területen több fészekkosarat és különböző méretű mesterséges odúkat helyeztünk el, ezzel is elősegítve a madarak megtelepedését.

Dr. Csörgő Tibor

Egyre több gólya költ fészektartó állványon

A szerző felvétele

Az év madara: a fehér gólya

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 1979-től évente egy-egy madárfajt állít reflektorfénybe, hogy felhívja a figyelmet a fajjal kapcsolatos problémákra, tennivalókra. Az 1994-es év madara a gólya, annak ellenére, hogy 1980-ban és 1981-ben is az volt.

Miért újra a gólya? Ennek több oka is van. Az egyik, hogy a gólya nagy elterjedési területén rendkívül kedvelt madár, szinte hozzátartozik a vidéki ember mindennapjaihoz. Emiatt minden gólyavédelmi program vagy kampány bizony számíthat az emberek szimpátiájára

és segítségére. Különösen érvényes ez Magyarországon, ahol a gólyára mindig úgy tekintettek, mint magyar madárra, ahol az oldallyukas kéményű parasztház lakói büszkék voltak a „saját” gólyájukra, és ahol költők énekelték meg az ősi fészekre hazatérő piros csőrű madarakat.

A fellelt írásokban először 1585-ben szerepel ezen a néven (góila), de a néphit már sokkal régebről is úgy emlegeti, mint azt a madarat, amelyik a csecsemőt hozza. Ennek a mítosznak az eredete nem ismert pontosan, de annyi biztos, hogy az indogermán mondavilág egyik eleme. E szerint a még meg nem született csecsemők egy messzi, túlvilági állóvízben vegetatív életet élnek, s innen a mocsarak vadászmadara, a gólya halássza ki és hozza el őket az embereknek. De a gólya más népek monda- vagy hitvilágába is beépült, így például Kínában a hosszú élet szimbóluma.

A gólyák száma szerte a világon ijesztő mértékben csökken. Különösen érvényes ez a Nyugat-Európában fészkelőkre. A szakemberek az európai gólyákat a vonulási útvonaluk szerint két nagy csoportra osztják, az úgynevezett „nyugati” és „keleti” gólyákra. A két térség gólyaállománya ugyanis egyrészt két különböző útvonalon éri el Afrikát, másrészt a kontinensen belül is különböző térségekben töltik a telet. Hogy ez miért alakult ki, nem tudjuk, annyi azonban biztos, hogy a nyugat-európai gólyaállomány gyakorlatilag a kipusztulás szélére került. Franciaország, Hollandia, Dánia és Olaszország fészkelő állománya országonként 10 pár alatt van, és hatalmas erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy eltűnésüket megakadályozzák. Németország területén ma már kevesebb mint 1000 pár költ. A „keleti” gólyák egyelőre jobb helyzetben vannak, de a négyévenkénti számlálások adatai ijesztőek. Még viszonylag jelentős állomány található Lengyelországban és a volt Szovjetunió területén, de a fészkelő párok száma alig hat év alatt ott is a felére csökkent (30 ezer, illetve 40 ezer párra). Magyarország az egyetlen, ahol az 1974-ig tartó folyamatos csökkenést sikerült megállítani, sőt az 1980-as évek elején némi emelkedés is tapasztalható volt. Gólyaállományunk jelenleg 4500 pár körül mozog. Ez – ha az 1940-es évek 15000 párjával hasonlítjuk össze – bizony elég kevés, de figyelembe véve az élőhelyi adottságokat, ennél többet egyelőre nem remélhetünk. Sajnos az utóbbi években az ország egyes térségeiben kismérvű létszámcsökkenést tapasztaltunk.

Az Európában fészkelő gólyák létszámának e drasztikus csökkenése több okra vezethető vissza. A nedves, mocsaras területek lecsapolásával, kiszáradásával a faj a táplálkozóterületeit veszítette el. Nem volt zökkenőmentes a fészkelőhely váltása sem. A hagyományos parasztházak eltűnésével a gólya a villanyoszlopokon kezdett fészkelni, ami egyéb nehézségekkel járt. A magyar állomány szinten tartásában nagy szerepe volt annak, hogy a hazai természetvédelem az akkori Villamosművek Tröszt segítségével minden egyes gólyafészek sorsát figyelemmel kísérte. Nemcsak a fészkelő-, illetve táplálkozóterületek elvesztése sújtotta és sújtja a fajt, hanem a hosszú vonulási útvonalon a madarakra leselkedő számos veszély is. A gólyák az év tizenkét hónapjából hét és felet úton, illetve a teletöltő területen töltenek. A „nyugati” gólyák ebből a szempontból is veszélyeztetettebbek, mert Af-

Pihenjen és madarászson Biharugrán!

rika azon területein vonulnak át és töltik a telet, ahol semmiféle védelmet nem élveznek. Nem véletlen, hogy több nemzetközi egyezmény (pl. a Bonni Konvenció) külön említi a gólyát mint olyan fajt, amelynek védelmét a teljes vonulási útvonalra is ki kell terjeszteni.

Az európai állomány évről-évre csökken, pedig talán nincs még egy olyan madárfaj, amelyiknek életmódját az elmúlt évtizedek során annyit kutatták volna, mint a gólyáét. Világméretű számlálásokat szerveznek, rádió adó-vevők és műholdak segítségével követik a madarak útját, egyes országokban zárttéri tenyészetekben próbálják megmenteni őket a kipusztulástól. A fogságban nevelt madarak azonban a tapasztalatok szerint nem vonulnak el, így módon tehát a természetes állományuk nem erősíthető. Rengeteg információval rendelkezünk a veszélyeztető tényezőkről, de azokat csak igen nagy erőfeszítéssel és anyagi ráfordítással tudjuk kiküszöbölni. A Magyarországon gyűrűzött gólyáknak például bizonyítottan csaknem 20 százaléka pusztul el a vonulás során áramütéstől, a valóságban ez a szám ennél jóval magasabb lehet.

Mint minden védelmi programnak, így egyesületünkének is első lépése a rendszeres és alapos adatgyűjtés. Ennek megfelelően az MME kidolgozta az egész országra és a minden egyes gólyafészekre kiterjedő felmérést, melyet az egyes térségekben a területi koordinátorok irányítanak. A madarak számlálása természetesen nem jelenti egyben tényleges védelmüket is, de a fészkelő párok rendszeres ellenőrzése rávilágít a jelentkező problémákra. Ma a hazánkban fészkelő gólyák közel 60%-a költ villanyoszlopokon, és ez a szám évről-évre emelkedik. Rendkívül fontos tehát, hogy minél több fészektartó állvány kerüljön az oszlopokra. Sajnos egyelőre megoldatlan az elektromos áram okozta pusztítások csökkentése, illetve kiküszöbölése. De legalább ennyire fontos, hogy a még meglévő faluközeli nedves rétek, kaszálók, mocsarak ne tűnjenek el, hiszen a táplálkozóterület elvesztése az egyik fő állománycsökkentő tényező. Jó példa erre Pest megye térsége, ahol az 1993-ban végzett számlálás csak 31 lakott gólyafészket talált, jóllehet fészkelőhelyek volnának szép számúval. Tennivalónk tehát akad bőven.

Péchy Tamás

Bizonyára sok egyesületi tag van, aki szabadságát olyan környezetben szereti eltölteni, ahol a passzív pihenés mellett megismerheti a terület természeti értékeit is. Szeretném felhívni tagtársaim figyelmét, hogy a Biharugrai Tájvédelmi Körzet részét képező biharugrai halastavak mellett több pihenőház áll rendelkezésünkre. (Egyesületünk is a tavak rész tulajdonosa.) Ezeket a felújított, 4–6 személy elhelyezésére alkalmas szobákkal rendelkező parasztházakat főként kikapcsolódni vágyó családoknak vagy kisebb baráti csoportoknak ajánljuk (hideg-meleg víz, konyha, WC van). A halastavakon ritka madarak (kanalalgém, nyári lúd, nagy kócsag, cigányréce stb.) és emlősök (pl. vidra) figyelhetők meg.

A környező erdőkben, facsoportokban kék vércsék, szalakóták is költenek. Őszszel igen jelentős (több tízezres) récecsapatok pihennek a tavakon, illetve nagy számú daru látható. A réteken, pusztákon több védett növény is előfordul. Érdemes felkeresni a környék történelmi emlékeit bemutató múzeumait, tájházait is.

Részvételi díj: felnőtteknek 600.– Ft, gyerekeknek 400.– Ft naponta. Ez tartalmazza az épület és berendezéseinek használati díját, valamint a halastavak területére a belépődíjat is.

Bővebb felvilágosítás és jelentkezés egyesületünk központjában, levélben vagy a 156–2133/301 telefonszámon.

Dénes Péter

Figyeljünk a homokbányákra!

A tőlünk több ezer kilométerre lévő telelőterületükről már visszaérkeztek az első partifecskék és a gyurgyalagok. E védett madarak mind nagyobb számban fészkelnek homokbányákban és emiatt sajnos mind nagyobb veszély fenyegeti állományukat. Évente több tízezer védtelen fészek, fióka és kotló madár esik áldozatul a fészkekkel teli homokfalak figyelmetlen, néha szándékos pusztításával történő kitermelése miatt! E védett madarak megsemmisítése és fészkelésének zavarása törvénybe ütköző dolog, ezért több millió forintos bírság kiszabásával is járhat!

Sokszor már a fecskék, gyurgyalagok által lakott homokbányák, partfalak rendszeres látogatása és az ott dolgozók tájékoztatása is elegendő a pusztítások megelőzésére. Ha ismer ilyen területeket és ideje engedi, ellenőrizze azokat, írja fel minden alkalommal az üregek számát, és ha lehet fotózza is le őket. Az MME Állományfelmérő Szakosztálya nagy örömmel fogadja a megismert homokbányákról szóló adatokat. Ha pusztítás

történt, értesítse a területileg illetékes nemzeti parkot vagy környezetvédelmi felügyelőiséget (lásd 18. old.). Akadályozzuk meg az oktalan pusztításokat!

Dr. Szép Tibor

Partifecske

A szerző felvétele

Újra megnyitja kapuit a Chernel István Madárvárta

1991. december 2-án Székesfehérvárott mintegy másfél száz gyászoló kísérette utolsó útjára Radetzky Jenőt, és tiszteltgett a 82 éves ornitológus, pedagógus sírjánál. Jenő bácsi halálával bezárta kapuit az agárdi Chernel István Madárvárta, amely 30 éven át volt a madártani, természetismereti nevelés bázisa, ahol a több mint három évtized alatt annyi fiatal szívta magába a természetszeretetet, a természet törvényeinek megismerését és megértését. Sokan közülük, akik valamikor Jenő bácsi előadását és sokszor szigorúnak tűnő intelmeit hallgatták, ma aktív tagjai a természetvédelem számos területének.

A Madárvárta megalapítója, Radetzky Jenő 1909-ben született Tárnokon. 1932-ben középiskolai tanári oklevelet szerzett a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. Tanári pályafutását a fehérvári Ybl Miklós Reálgymnáziumban kezdte, majd 1950-től a József Attila Gimnáziumban folytatta. 1955-től nyugdíjba vonulásáig Fejér megye biológiai szakfelügyelőjeként dolgozott. Tudományos és ismeretterjesztő tevékenységének az agárdi Madárvárta volt a központja, ahol 30 év alatt fiatalok százait nevelte madárszeretetre és természetvédelemre. Az érdeklődők ezreinek tartott ismeretterjesztő előadásokat a Velencei-tó madarairól, Fejér megye természeti értékeiről. A Madárvárta idővel a határokon túl is ismertté vált, ma már nincsen kontinens, ahonnan ne látogattak volna ide külföldi ornitológusok. Radetzky Jenő sok évtizedes kutatásainak eredményét a „Madarokról, tájakról Fejér megyében” címmel 1984-ben megjelent könyvében foglalta össze, ezen kívül több száz cikke jelent meg tudományos és népszerűsítő folyóiratokban, valamint napilapokban. Tudományos és ismeretterjesztő munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el.

Az minden érintett számára nyilvánvaló volt, hogy ezt a munkát folytatni kell, a Madárvártának továbbra is az érdeklődők rendelkezésére kell állnia. Így nem sokkal a temetés után ifj. Radetzky Jenő, a Fejér Megyei Önkormányzat és az MME kinyilvánították az irányú szándékukat, hogy létrehoznak egy

alapítványt, amely biztosítja a Madárvárta szellemiségének folytatását.

Az egyeztető tárgyalások és a technikai feltételek megteremtése után 1993. december 30-án a Fejér Megyei Bíróság bejegyezte a „Természetvédelem és Hazafias Nevelés Alapítvány”-t. Az alapítvány célja, hogy ez a hangulatos, tájba illő intézmény az üdülők, országjárók és diákok érdekeit szem előtt tartva, Radetzky Jenő szellemében a jövőben is a színvonalas ismeretterjesztést szolgálja. Természetesen az alapítókra még számos teendő vár, hogy a kitűzött célok megvalósulhassanak. Az alapítvány nyitott, minden támogatást örömmel fogadnak.

A Madárvárta május 1-től október 15-ig várja a látogatókat. Nyitvatartási idő: szerdán, pénteken és vasárnap 15–18 óráig (iskolai szakköröket, csoportokat előzetes megbeszélés alapján más időpontban is fogadnak). Cím: 2484 Agárd, Chernel István Madárvárta.

Péchy Tamás

Felhívás!

Önként jelentkezőket keressünk a május közepétől szeptember közepéig terjedő időszakra területőrzésre és a jelzőszolgálat munkájában való részvételre a Biharugrai Tájvédelmi Körzetben lévő biharugrai halastavakhoz. A térség zavartalanágának biztosítása nagymértékben elősegítené a természetvédelem érdekeinek megvalósulását. Kizárólag 16 éven felüli fiúk és felnőttek jelentkezését várjuk. (A június 20–30. közötti időszakra már jelentkezett egy angol csoport.) Elhelyezést, étkezést és útiköltséget tudunk biztosítani. „Szabadidőben” madármegfigyelésre, a TK-nak és környékének alapos megismerésére és pihenésre nyílik lehetőség. Felvilágosítás és jelentkezés az egyesület központjában Dénes Péternél, a 156–2133/301 telefonszámon és levélben egyaránt.

Szürke gém

Grafika: M. Valaczkai Erzsébet

● „Egy kislány harcol a madárgyilkosok ellen” címmel figyelemre méltó felhívást közölt nemrég a *Süddeutsche Zeitung*. Egy 12 éves bajorországi kislány, Carina Stockinger, egy az olaszországi madárpusztítást bemutató televíziós filmet látva aláírásokat kezdett gyűjteni a szörnyűség ellen. Eddig kereken 11000 aláírása van, melyeket a Bajor Televízió keresztül küld majd a Külügyminisztériumba, hogy onnan illetékes helyre továbbítsák azokat. „Egyszerű falusi kislány vagyok” – válaszolta Carina egy riporter kérdésére – „de nagyon szeretnék segíteni az állatokon, megszabadítani őket a sok kintól és a félelemtől.” Carina nyilván örülne magyar pártolóknak is. Ha valaki támogatni szeretné kezdeményezését, küldjön levelezőlapot neki a következő szöveggel: Wir sind gegen den grausamen Vogelmord in Italien. (Ellenezzük a szörnyű olaszországi madárpusztítást.) A kislány címe: Carina Stockinger, D-94469, Deggendorf 5, Deutschland.

● **Németországban** is a fehér gólya az év madara! Egyszer, 1984-ben már szerepelt ilyen minőségében, most mégis újra rá esett a választás. Nem véletlenül, mert a piros csőrű, hosszú lábú madarak száma az utóbbi időben Németországban is nagyon megfogyatkozott. 1934-ben, az akkori Német Birodalom területén még 30730 pár fészkel, közülük kb. 9000 pár (kb. 29%) a mai Németország területén. 1984-ben már csak 3371 párt számláltak, közülük 2722 költött az akkori NDK területén. 1991-ben 3225 pár fészkel és az állomány a jelek szerint azóta is tovább csökken.

● **Pártásdaru-export.** A Volga-deltától nyugatra terül el Európa legnagyobb sivatagja és félsivatagja, ahol egyebek mellett százaantilopok, pusztai sasok és pártásdarak élnek. Három évvel ezelőtt számba vették a daruállományt; 35000 darabot számláltak, Oroszország egész területén kb. 50000 él. 1993-ban különböző nyugati cégek jelezték Moszkvában, hogy szívesen vásárolnának 800 pártásdarut, mire a Környezetvédelmi Minisztérium 350 példány kivitelét engedélyezte. Két évvel korábban orosz szakemberek fogási és tartási módokat kíséreltek ki. Az egy-másfél hónapos fiatal pártásdarukat lóháton vagy autóval ker-

Fotó: Szaák Tamás

getve fogják el és két-három hétig nagy, szabadföldi volierekben tartják őket. E módszerrel az állatoknak állítólag „csak” 5%-a pusztul el. Az elmúlt évben azonban (mint ezt Paltanavicius, vilniusi ornitológus írja) szervezési hibák és a szállítási papírok elégtelensége folytán az elhullás jóval nagyobb volt.

● **A III. Nemzetközi Papagájkonferencia.** Újra a Spanyolországhoz tartozó Kanári-szigeteken (pontosabban Teneriffe szigetén) rendezik meg a papagájokkal kapcsolatos konferenciát szeptember 14–17. között. A programban az előadásokon és a filmbemutatókon túl a világhírű Loro Park újdonságainak bemutatása is szerepel.

● **Konferencia a nyugat-európai gólyák védelmére.** A közelmúltban, április 7–10. között, a svájci Baselben tartották meg azt a gólyavédelemmel kapcsolatos konferenciát, amelynek célja egyrészt az élőhelyek megtartása és javítása a fészkelőhelyeken és a vonulási útvonalon, másrészt a telelőterületeken élő szakemberekkel történő minél szorosabb kapcsolatfelvétel volt.

Fotó: Szaák Tamás

● **Litván Vörös Könyv.** Az 1993-ban megjelent *Vörös Könyv* 67 veszélyeztetett madárfajt sorol fel, melyek közül öt (a szirti sas, a békászósas, a kígyászölyv, a vándorsólyom és a hófajd) sajnos már kipusztultnak tekinthető. A különösen veszélyeztetett fajok száma 12, állományaik változóak. Jeges bűvárból például 3–5 pár, réti sasból legfeljebb 10 pár, aranyliléből 60–70 pár él az országban. Veszélyeztetett a fűrj is, mely még az ország egész területén előfordul, de évről-évre ritkább. Ugyanez vonatkozik a búbosbankára és a szalakótára, a különböző bagolyfajokra és a ragadozókra is. Kielégítő viszont a feketególya- és a daruállomány helyzete. Utóbbi nagyszerűen alkalmazkodott a megváltozott körülményekhez; fészkelni kezdett a nagy forgalmú utak közelében és az erdei tisztásokon, amit korábban soha nem tapasztaltak ennél a fajnál.

● **Megmenekül a kakapó?** A kakapó (*Strigops habroptilus*) Új-Zélandon élő röpképtelen papagájfaj, ami már csaknem kipusztult. Az 1970-es évektől a hatóságok nagyszabású védelmi munkába kezdtek, hogy ezt az éjszakai életmódú madárfajt megmentésük. Az állományt elsősorban az emberek által behurcolt menyétek, patkányok és macskák fenyegetik, de táplálékkonkurenseké váltak a szarvasok és az őzek is. A madárvédők összefogták a még élő példányokat és egy ragadozóktól mentes szigetre szállították őket. A 45 madárból álló kis állomány 1992-ben 3 fiókéval már 48-re emelkedett. Az első kis lépés megtörtént tehát a kakapó megmentésére.

Fotó: Szaák Tamás

● **Papagájok végveszélyben!** Egy 1988-ban megjelent *Vörös Listán* 71 kipusztulástól fenyegetett papagájfaj szerepel, további 29 erősen veszélyeztetett. Ez a száz faj egyharmada a ma élő 325 papagájfajnak! A kutatók számításai szerint néhány faj a századfordulóra minden védelmi intézkedés ellenére ki fog pusztulni, hiszen pl. a *Cyanopsitta spixii*nek Braziliában mindössze 3(!) példány élt szabad természetben, és a vadászok a fegyveres erőszaktól sem riadnak vissza, hogy még ezeket is befogják. Lehetséges, hogy a még mindig jelentős kiterjedésű őserdőkben léteznek eddig ismeretlen törpeállományok, ezért a német madárvédők a hazai papagájkedvelők-höz fordultak: fizessenek fejenként 50 márkát, mert kb. 50 ezer márkába kerülne egy átfogó kutatás az esetleg még létező Spix arák után. A felhívásra nagy számban érkeztek a kért összeget gyakran jóval meghaladó adományok.

● **Tömegesen fogják a madarakat** étkezési célra Franciaországban. Mint azt egy luxemburgi szaklap írja, az ország délnyugati részein a nemzetközi szervezetek tiltakozásai ellenére tovább folyik a nagyarányú madárpusztítás. A lépesszökökkel, hálókkaival, különböző csapdákkal és fegyverekkel fogott, illetve lőtt madarak között évente 600 ezer pacsirta és 50 ezer rigó szerepel, de a „hivatalos” számadatoknál a valóság feltehetően jóval magasabbak.

Schmidt Egon

Mit kezdünk az elhullott védett madarakkal?

A középvezetékű távvezetékek tartóoszlopai alatt, a közutak mentén, de egyéb helyeken is gyakran találhatunk baleset, betegség vagy mérgezés következtében elhullott védett madarakat. A törvényisztelő állampolgár ilyen esetekben természetesen arra gondol, célszerű lenne ezeket a tetemeiket preparáltatni, vagy egyéb módon hasznosítani, de nincs tisztában azzal, hogy kihez kell fordulnia annak érdekében, hogy minden tekintetben szabályosan járjon el.

Az köztudott, hogy a védett madarak preparálása engedélyhez kötött, azt már azonban kevesebben tudják, hogy a védelem kiterjed a faj valamennyi fejlődési alakjára (tojásra, fiókára, kifejlett egyedre) és bármely állapotára (élő vagy elpusztult példányra, preparátumra) is. Az engedélyezésre a jogszabályokban meghatározott első fokú természetvédelmi hatóságok jogosultak. (A védett fajokra a területileg illetékes természetvédelmi igazgatóság vagy a nemzeti park igazgatósága, a fokozottan védett fajokra pedig a KTM Természetvédelmi Hivatala adhat engedélyt). A természetvédelmi hatóság magánszemély részére csak külön-

sen indokolt esetben ad ki preparátási engedélyt. A társadalom szemléletének formálása szempontjából ugyanis rendkívül károsnak, visszahúzó erejűnek tartjuk azt, hogy a védett állatok preparátumait előszobadíszként használják vagy még rosszabb esetben kereskedelmi forgalomba vonják. Azt szeretnénk elérni, hogy az elhullott védett madarak tetemei ne porladjanak el haszontalanul, ellenkezőleg, a lehető legszélesebb körben hasznosuljanak, gazdagítsák tudományos ismereteinket, szolgáljanak közcélokot. Egy elhullott védett madár teteme nemcsak arra jó, hogy preparálva közgyűjteményben, ismeretterjesztő kiállításokon nyerjen elhelyezést. A preparálást megelőzően számtalan – tudományos szempontból fontos – adat felvételére nyílik lehetőség, így felhasználható kórbonctani, kórszövettani, parazitológiai, bromatológiai, szermaradvány- stb. vizsgálatra is, melyeket egyébként csak külön gyűjtéssel lehetne megoldani.

A természetvédelmi hatóságok felkészültek arra, hogy fogadják és tárolják a beérkező elhullott védett madarakat, addig, amíg a legteljesebb körű felhasználás érdekében az il-

Kihez forduljak?		Természetvédelmi hatóságok adatai	
Megye	Név	Cím	Telefonszám
Borsod-Abaúj-Zemplén (részben)	Aggteleki Nemzeti Park Igazgatósága	3758 Jósavfő, Tengersizem sétány 1.	(48)343-159
Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Nógrád	Bütkki Nemzeti Park Igazgatósága	3304 Eger, Sánc u. 6.	(36)312-791, (36)311-581
Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg	Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósága	4002 Debrecen, Sumen u. 2.	(52)349-922
Bács-Kiskun, Csongrád, Békés	Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága	6001 Kecskemét, Liszt F. u. 19.	(76)482-611
Győr-Sopron-Moson, Vas	Fertő tavi Nemzeti Park Igazgatósága	9435 Sarród, Pf. 4.	(99)370-926, (99)370-919
Pest, Fejér, Komárom	Budapesti Természetvédelmi Igazgatóság	1121 Budapest, Költő u. 21.	(1)156-2133
Somogy, Baranya, Tolna	Dél-dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság	7625 Pécs, Tettye tér 9.	(72)324-249
Zala, Veszprém	Közép-dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság	8200 Veszprém, Vár u. 31.	(80)327-056, (80)327-855
(Fokozottan védett fajok esetén)	KTM Természetvédelmi Hivatala, Madártani Osztály	1121 Budapest, Költő u. 21.	(1)156-2133

letékes intézményekhez, a gyűjteményekbe el nem jutnak. (Táblázatunkban összefoglaltuk a hatóságok adatait.)

Dr. Kalotás Zsolt

Az elhullott madarak tetemei kis odafigyeléssel tudományos vagy kiállítási célra igen jól felhasználhatók. Ehhez először azt kell megvizsgálnunk, milyen állapotban van a tollazat; erről a hasi és a szem körüli tollak árulkodnak a leginkább. Ha ezek kis húzogatóssal kitéphetők, esetleg még a bőr felső rétege, az epidermisz is leválk – a bepállás folyamata megindult, a madár preparálásra már nem alkalmas. Ha a tollazat véres, mossuk le vízzel. A seb környékét és a szem körüli területet sózzuk be és tegyük rá nedvszívó papírt (WC-papírt, papírzsebkendőt). A testnyílásokat is tömjük be vattával vagy nedvszívó papírral. A szárnyakat a testtől elkülönítve burkoljuk papírba, majd az egész madárral is tegyük ugyanezt és két nejlonzacskóba téve fagyasszuk le ($-20\text{ }^{\circ}\text{C}$ -ra).

Nagyobb testű madaraknál (galambnál, fácánnál stb.) a véres, illetve erősen szennyezett területek kezelése azonos a kis testű madarakéval. Ajánlatos viszont kizsigerelésük és besózásuk, különösen a hasfal és a bőr tállakozásánál. Helyezzünk a hasüregbe is nedvszívó papírt, így tárolható, illetve az előbbieken leírt módon papírba burkolva, nejlonzacskókban lefagyasztható a tetem.

Ákár tudományos célra, akár a kiállításokban hasznosul az egyed, elengedhetetlen az elhullás körülményeinek pontos leírása. Le kell jegyeznünk a lelőhelyet, a megtalálás dátumát, körülményeit és utalni kell a példány állapotára is. Legjobb, ha ezeket az adatokat grafitceruzával írjuk fel és a cédulát a két nejlonzacskó közé helyezük el. A tetemet semmi esetre se kezeljük vegyszerrel, bízzuk ezt a szakemberre.

Postázásnál az átfagyott példányt több réteg újságpapírba csavarva vagy hungarocelldobozban (nejlon nélkül!), expresszcsomagként adjuk fel.

Sipos György

Nektármadarak Tanzániában

Tanzániában – annak ellenére, hogy az Egyenlítő közelében fekszik – főként szavanna éghajlat uralkodik, s csak kis területen, elsősorban a hegyekben találunk trópusi esőerdőket.

A szavanna jellegzetes képét a ritkásan álló, esernyő alakú akáciák és a közöttük lévő füves növényzet adja. Októberben, amikor Tanzániában jártam igen nagy aszály volt és a szavannaterületek teljesen kiszáradtak. Zöld növényeket főként a víz mellett lehetett látni. Ilyen vízközeleli dús vegetációban élt a madarak többsége is. Összesen hat nektármadár fajt figyeltem meg és három fajt függőnyháló segítségével sikerült meg is fognom.

A nektármadarak (*Nectariniidae*) igen specializált madárcsoport, mivel egyszerű vagy kettős csővé alakult nyelvükkel a virágok nektárját szívogatják, ez fő táplálékuk. Emellett bogyókat, kisebb pókokokat és rovarokat is fogyasztanak. Hosszú, gyengén hajlott vékony csőrük van, amivel a nagyobb virágok belső részeihez is könnyedén hozzáférnek. A hímek általában sokkal díszesebbek, fémek kék-zöld színek jellemzik őket, míg a tojók általában zölde-barnásak.

A nektármadarak Afrikában, a Közel-Keleten, és Ausztráliától Kínáig élnek, főként ott, ahol sok a virágzó trópusi, szubtrópusi növény. Az életmód és a színezet hasonlósága miatt mondják a nektármadarokról, hogy ők az „Óvilág kolibrijei”. Ez azonban csak a hasonló környezeti adottságok következménye, szorosabb rokonsági viszony nincs a nektármadarak és a kolibrók között. Ez jó példa arra, hogy a hasonló életkörülmények miatt a különböző eredetű madárcsoportoknál külsőleg nagyon hasonló fajok jöhetnek létre.

A nektármadaraknak világszerte mintegy 105 fajt tartják számon, ebből kb. 50 faj Kelet-Afrikában is előfordul.

A leggyakoribb faj, amit megfigyeltem, a bronz nektármadár (*Nectarinia kilimensis*) volt. Kevés növény virágzott, ezért általában az ültetett eukaliptuszfák ágain vagy az agavé levelein keresgéltem apró rovarok után. Többször is megfigyeltem, amint légykapó módra kisebb repülő rovarokra vadászott. A hímnek egyszínű sötétbarna tollruhája van, bron-

Aranyszárnyú nektármadár

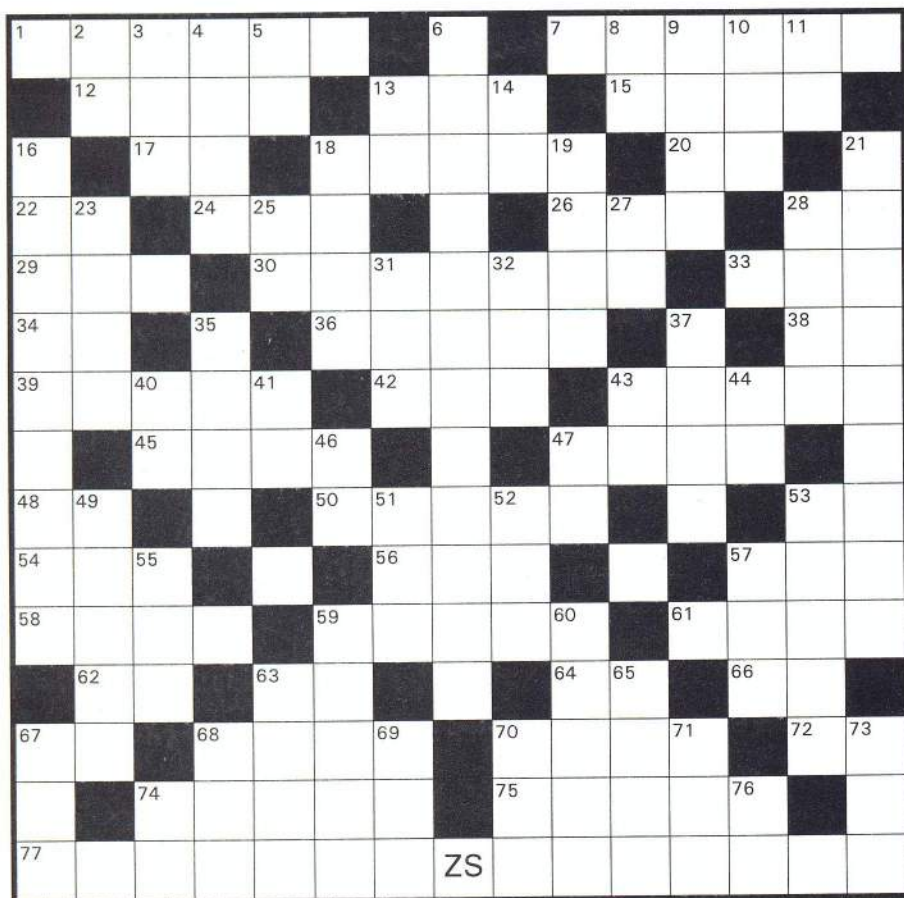
zos árnyalattal a fején és a szárnyán, a középső faroktollai hosszúak. A tojó háta, feje zöldes, alsótete világos.

Az aranyszárnyú nektármadárral (*Nectarinia reichenowi*) csak a vízpartokon találkoztam. Hasonló a bronz nektármadárhoz, de nászidőszakban a hímnek aransárga a szárnya és a farka nagy része.

A Hunter nektármadárát (*Nectarinia hunteri*) egy esetben láttam egy ültetvény mellett, más nektármadarakkal együtt. A hím begye és hasa fémek vörös, a teste egyszínű barna, a feje zöldes.

Sajnos a fejlődő országokban általános, hogy irtják az erdőket. Tanzániában is sokfelé tapasztaltam, hogy a helyi lakosság kivágja a fákat, mert ez az egyedüli energiaforrásuk. A legtöbb helyen a hegyek magasabb részein látszott csak erdő, az alacsonyabb területeken, főként a települések közelében már csak bokros, füves növényzetet találtam. Az erdőirtások által sok más madár mellett a nektármadarak élettere is fokozatosan zsugorodik.

Szöveg és grafika: Bóhm András

VÍZSZINTES: 1. Az egyik legkorábban fészkelő madarunk, egész évben nálunk van. 7. Étlapján idényenként változik a növényi és állati eredetű táplálék aránya. 12. Színházi alkalmazott. 13. Van ilyen tár is. 15. Férfinév. 17. Fügőleges 4. közepe. 18. Ruhát helyre tesz. 20. Zété(!). 22. Szől közepe. 24. Ilyen ugró is van. 26. Szülő. 28. Rokon. 29. Énekhang. 30. Gyermejátékra. 33. Ilyen fejlesztés is van. 34. Szolmizációs hang. 36. Régen tűzgyújtásra használt gyúlékony anyag. 38. Szomszéd fajta. 39. Falban vannak(!). 42. Röviden: politika. 43. Férfinév. 45. A római katolikus vallás szerint az utasok és rézművesek védőszentje. 47. Szibériai folyó. 48. Nyugat-Szibériai folyó. 50. Gyümölcsöt szárít. 53. Csak félig mese. 54. -Től párja. 56. Vissza: hőemelkedés. 57. A Fekete-tengerbe torkoló folyó. 58. Romániai város. 59. Húros hangszer. 61. Hangfajta. 62. Szolmizációs hang. 63. Orosz repülőgépfajta. 64. Kémiai elem. 66. Azonos a vízszintes 34-gyel. 67. Folyó Észak-Olaszországban. 68. Baj. 70. Van ilyen adó is. 72. Tantál vegyjele. 74. Nép. 75. Csillagkép. 77. Ezek a madarak júniusban a fiókaneveléssel van-

nak elfoglalva, jóval kevesebbet énekelnek, a hó második felében gyakran egyáltalán nem szólnak.

FÜGGŐLEGES: 2. Kétes (!). 3. Város Svájcban, Zürichtől délre. 4. Ebfajta. 5. Azonos a vízszintes 67-tel. 6. Sok más énekesmadárral ellentétben a kotlás munkájában a hím is részt vesz, napközben ő is üli a tojásokat. 8. Azonos a vízszintes 48-cal. 9. Taksony fia volt. 10. Romániai folyó. 11. Azonos a vízszintes 66-tal. 13. Emel(!). 14. Gallium vegyjele. 16. Odúban költ, a párok száma hazánkban megfogyott, Afrika szavannáin telel. 18. Ez a szűz Edgár angol király leánya volt. 19. Támaszték. 21. Magyarországon gyakori fészkelő, bokros erdőkben, parkokban, kertekben mindenütt találkozhatunk vele, gyakran áttelel, jár az etetőre is. 23. Ezzel is lehet főzni. 25. Uruguayi és magyarországi gépkocsik jelzései. 27. Portugáliai és ausztriai gépkocsik jelzései. 28. Van ilyen jog is. 31. Égitest. 32. Ül el-lentéte. 35. Lány hangsor. 37. Helység Fejér megyében. 40. Személyes névmás. 41. Kicsinyítőképző. 43. Jenő, de csak félig (!). 44. Nátrium vegyjele. 46. Kicsinyítő-

képző. 47. Elek(!). 49. Szín. 51. Dohányzik. 52. Nem fölé. 53. Vigad. 55. Laoszi gépkocsik jelzése. 57. Belső szerv. 59. Hím állat. 60. Két szó: vés, menyasszony. 63. Mosószermárka. 65. Nép fordítva. 67. Mesterember. 68. Építészeti stílus. 69. Vissza: a hét vezér egyike. 70. Prémes állat. 71. Vidék Indiában. 73. Szülő becézve. 74. Azonos betűk. 76. Nagy Róbert monogramja.

(A rejtvényben a rövid és hosszú ékezetek között nem teszünk különbséget.)

Mokos István

Beküldendő a megjelölt hat madárfaj neve. Beküldési határidő: 1994. június vége. A helyes megfejtők között könyveket sorsolunk ki.

Nyerteseink

A folyóiratunk 1. számának *Csipogó* rovatában megjelent rejtvények helyes megfejtése a következő: Az 1. számú rejtvényben leírt három madár a zöld küllő, a vörösbegy és a sárgarigó. A 2. számú rejtvény karikatúrája egy szürke gém csőrén ülő jégmadarat ábrázolt.

Nagyon sok megfejtés érkezett, köszönjük mindenkinek a kedves rajzokat. És most lássuk, kik lettek a szerencsés nyertések.

Az 1. számú rejtvény megfejtői közül Csiz Tamás veszprémi, a 2. számú rejtvény megfejtői közül Szeniczey Ágnes mátrafüredi olvasónk nyert. Ágnes egy kedves kis történetbe foglalta megfejtését: „A sekély vízben már hosszú ideje mozdulatlanul kémlelő szürke gém közelében apró halak úszkáltak. Jól látta ezt a közeli fűzfa ágán ülő jégmadár. Hirtelen gondolt egyet és eddigi leshelyéről villámgyors röppenéssel a szürke gém csőrének a végére telepedett. Az átfogott csőrű gém iszonyatos haragra gerjedt. Égnekálló fejtollai és felcsapott farktollai egyértelmű nemtetszésének látható jelei, míg a jégmadár új leshelyéről egy bagoly bölcsességével és nyugalomával kémleli a vizet. Mindketten szeretik az apró halakat. Vajon kié lesz az első zsákmány?”

Nyereményüket, Schmidt Egon: *Egy maréknyi természetvédelem* c. könyvét, a *Madarak földön, égen* c. könyvet és 4 db madaras képeslapot postán küldjük el. Gratulálunk!

Ebben a rovatban max. 20 szó terjedelemben térítésmentesen helyt adunk Tagtársaink a lap profiljába illő, nem üzleti jellegű apróhirdetéseinek is (pl. egyes kiadványok, felszerelések cseréje, eladása). A hirdetések megjelentetésének jogát a Szerkesztőség fenntartja!

Eladó P. J. Grant: *Gulls: A Guide To Identification* c. könyvének vadonatúj 2., bővített kiadása. Ifj. Vasuta Gábor, 1126 Bp., Fodor u. 29/b. Tel.: 201-6930.

Eladó alig használt 150x60-as (zoom) teleszkóp 2 db különböző méretű állványal és tartozékokkal. Irányár: 18000 Ft. Madácsi Zsolt, 6326 Harta, Templom u. 162.

Tisztelt Olvasónk!

Egy maroknyi, de lelkes csapat kedves „fiókája” ez a lap. Fejlődik, változik, kezdi megtalálni a helyét a világban, de még sok segítségre van szüksége. Viszont ha felnő, megerősödik és kialakul az egyénisége, a maga nemében páratlan lehet. Mi hiszünk abban, hogy ez megvalósul. Azt szeretnénk, ha kicsik és nagyok egyaránt örömmel és érdeklődve olvasnák, ha Ön személyesen megkedvelné a *Madártávlatot*.

Szeretnénk Önt is bevonni a lap készítésébe. Nagyon fontos az Ön véleménye, ezért kérjük, ha úgy érzi, van mondanivalója nekünk és Tagtársaink számára, olyan ötletei, amelyekkel közelebb kerülhetünk a fenti célokhoz, írja meg azokat! Minden levélre válaszolunk. Ha teheti, küldjön rajzot, (elsősorban fekete-fehér) fotót, diát. A küldött anyagokat gondosan kezeljük (a diákat kérésre visszaküldjük). Egyelőre nem tudunk értük ellenszolgáltatást nyújtani, de felhasználás esetén pontosan megjelöljük azok forrását. (A megjelentetés jogát természetesen fenntartjuk.)

Segítsen, hogy minél színesebb lehessen lapunk! Legyen a munkatársunk!

Köszönjük!

A szomszédos Berkenye községben már évek óta nem fészkel gólya (leszedték a fészket, amikor a villanyoszlopot kicserélték). Mivel a felső tagozatos gyerekek hozzánk, Nógrádra járnak iskolába, az ő óhajukat is szívügyünknek tekintjük. Néhány lelkes berkenyei gyerekekkel fűzfavesszőket vágunk, és mivel a kötegekkel nem tudtak vonatra szállni, gyalog vitték át a hátukon a volt fészek alá. (Ezt az egészet meg kellett ismételni, mert az első alkalommal odahordott gallyakat tévedésből elvitte a szemeteskoscsi. Másodízben odaerősítették a köteget az oszlophoz és még magyarázó szöveget is mellékeltek hozzá.)

A neheze ezután következett. Ki kellett lesni, hogy mikor jön Nógrádra az úgynevezett kosaras ÉMÁSZ-kocsi, ez több hét után sikerült is. Nagyon szépen megkértük a villanyszerelőket, „ugorjanak” át Berkenyére és segítsenek a fészek felrakásában. Mondtuk, hogy ez a gyerekek akciója, s mi nem tudunk ellenszolgáltatást adni, csak azt, hogy lefényképezzük őket munka közben és a történeteket megírjuk. Igazán készségesnek mutatkoztak és megígérték, hogy még aznap elmennek Berkenyére. Nosza, szaladtunk át fényképezőgéppel felszerelve, de aznap hiába lestük a kocsit. Csak másnap tudtak kimenni, és csak véletlen szerencse, hogy a fiam le tudta őket fényképezni.

Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani a rétsági ÉMÁSZ-kirendeltség segítőkének, madárszerető dolgozóinak. (A kirendeltség vezetője Kollár András, a helyszínre kiszállt dolgozók neve: Kőszegi László, Havasi Zsolt, Tóth Imre.) Még hozzáteszem, hogy Nógrádon is felraktak egy második fészket, átellenben a régivel.

Eddig még csak a tavalyi gólyapár vette birtokba a régi fészket, de láttak körözni gólyát Berkenye felett is. Bízunk benne, hogy lesz gazdája az új fészkeknek is.

Máté Józsefné tanár, Nógrád

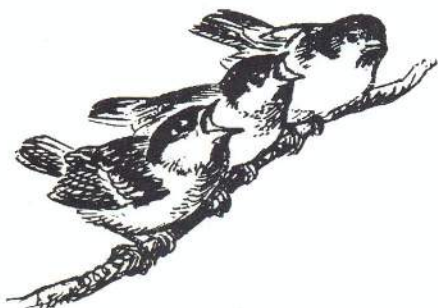
Fecskementés

Tisztelt Tagtársak! Szinte minden évben olvasok, hallok a lehülés miatt bekövetkezett kisebb-nagyobb létszámú fecskepusztulásról. Ezekben a közleményekben, az esetek döntő többségében, csak a szomorú ténymegállapítás található. Hol és miért marad el a segítség? Pedig lehetne segíteni, csak be kellene gyűjteni a hidegtől elgémberedett madarakat. Meleg, fűtött, nyugodt helyre van szükségük, lapos tálcákban vizet és sok élő, mozgó lisztkukacot kell eléjük tenni (lisztkukac állatkereskedésekben kapható, de tenyészteni is lehet). A meleg helyrehozná, a mozgó lisztkukacok látványa pedig arra ösztönözné őket, hogy egyenek a tálból. Ha már egy elkezd, a többség követni fogja. Ez a saját tapasztalatom. Évek óta segíték sérült, legyengült és fiókaakórú fecskéken, a legyengült madarakat 80%-ban meg tudtam menteni. Tömeges méretű fecskementésről még nincs tapasztalatom, de ami kicsiben bevált, annak nagyban is működnie kell. Próbáljuk meg tehát együtt, és segítsünk rajtuk!

Ottné Becsei Anna

Helyreigazítás

Folyóiratunk 2. számának 16. oldalán téves aláírással jelent meg egy illusztráció. A rajzot nem Szarvas Pongrác, hanem Szappan László készítette. Az érintettektől és olvasóinktól elnézését kérünk.

Hernyó és pillangó

Aligha akad ember, aki ne kedvelné a vörösbegyét, az ökörszemet, a fákon ugráló mókust vagy a virágokra érkező fecskefarkú lepkét. Vannak azonban olyan állatok is, nem is kevesen, amelyekről sokan és minden ok nélkül félnek, irtóznak, amelyeket utálnak „illik”. A legjobb példa erre a hernyó és a lepke. Amikor megpillantja valaki a levelek között mászó (egyébként gyönyörű) szőrös hernyót, többnyire hátrahőköl és így kiált fel: – Micsoda ronda állat!

Aztán néhány hét múlva, miközben a hernyó bebábozódott, majd kirepült börtönéből, így változik a vélemény: – Micsoda gyönyörű pillangó!

Ugyanarról az állatról van szó; egyik alakjában undorodunk tőle, az úton gondolkodás nélkül rátaposunk (mert így látuk annak idején az öregektől), kifejezett formájában viszont nem győzünk eleget gyönyörködni benne.

Így van ez sajnos nagyon sok egyéb állattal is; százlábúakkal, barna varangyokkal, pókokkal, egerekkel, pockokkal, denevérekkel, hogy a kígyókról ne is beszéljek. A szülők, a nagyszülők viselkedése valamikor kisgyermek korban „ránk ragadt” és ettől kezdve már automatikusan (nem ösztönösen!) félünk és utálkozunk. A kisgyerek ugyanis nagyon jó megfigyelő. Amikor például azt látja (esetleg többször is), hogy anyukája eldobja a tálat a polcra leugró egér látán, sikít egy nagyot és kiszalad a kamrából, a következő marad meg benne: az egér valami félelmetes, ocsmány lény, amitől undorodni, félni kell. Az ilyen tapasztalatok pedig mélyen rögzülnek és sajnos tovább adhatók. Természetesen szó sincs arról, hogy annyira szeressük az egereket, hogy megtúrjuk őket a kam-

rában, ahol kétségtelenül károkat okoznak. El is lehet pusztítani őket, csak éppen félni, irtózni nem szabad(na) tőlük. Magam kevés kedvesebb, bájosabb látványt ismerek, mint a lyuk előtt tisztálkodó, mosakodó, bajuszszálait mindig izgatottan rezegtető egérkét.

Saját gyerekeimből soha nem akarom „állatot” nevelni, hiszen ez vagy bennük van, vagy nincs. De arra igenis ügyeltem, hogy már apró korukban kapcsolatba kerüljenek az állatokkal, ne un-

dorodjanak a gilisztától vagy a csupasz csigától, nyugodtan vegyék kézbe a békát, akár a varangyot is, és ne essenek kétségbe, sőt örüljenek neki, ha egy pók éppen a nyitott ablak sarkában kezdi el szövögetni a hálóját. Apró unokáimat már úgy kell elrángatni az úton kényelmes tempóban mászó csiga mellől, nehogy túlságosan is megszeretgessék. Amikor azt látják, hogy az erdei ösvényen odébb teszem a csigát vagy a kocsikereknymokban küszködő bogarat, ők is nyomban megpróbálják – előbb játékosan, később már tudatosan. Nekik már eszükbe sem fog jutni, hogy ezektől az állatoktól undorodni vagy félni is lehetne.

– sch –

Lepkecsalogató

Ha valaki azt szeretné (és ki ne szeretné?!), hogy minél több lepke röpködjön a kertben, olyan növényeket, virágokat kell telepítenie, ültetnie, amelyeket különösen kedvelnek ezek a szép, tarka szárnyú rovarok. Az egyik ilyen növény a nyári orgona. A kert napos sarkába telepítsük. (Csemeték a kertészeti elárúsítóhelyeken kaphatók.) Fürtös, lila virágai a nyár második felében jelennek meg, a bokorra növekedő növény kora őszig egyfolytában virágozik. Az egymás mellett ülő apró virágok szinte mágnesként vonzzák az éppen legszebb nappali lepkéket, egyebek mellett a kis róka-lepkét, a nappali pávaszemet, a fecskefarkú lepkét és az admirál pillangót. Olyan elmélyülten sétálgatnak, szívogatnak a lila fürtökön, hogy egészen közelről megfigyelhetők, sőt ragyogó felvételeket is készíthetünk róluk. Állványra kell erősíteni a gépet, ráirányítani a lencsét egy különösen szép virágfürtre és várni a napos, nyári időben már perceken belül jelentkező „jószerencsét”.

Az éjszaka repülő szenderfélét el-sősorban a petúniák illata bűvöli el. Ez az egyébként is nagyon mutatós, sokféle színben beszerezhető virág estefelé tárja szét a szirmait és akkor kezd illatozni is. Egymás után csalogatja magához a zúg-

Atalanta lepke

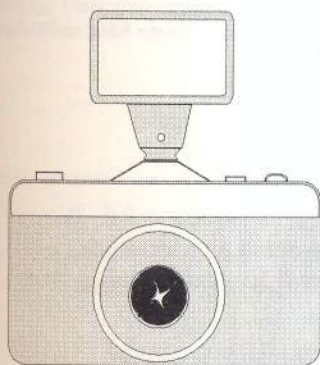
Fotó: Szaák Tamás

va érkező szenderek, melyek kolibrik módjára „állnak meg” a kehely előtt és hosszú pödörnyelvüket kinyújtva kutatnak nektár után. Ezeket csak villanófény segítségével lehet lefényképezni.

Végül, ha a kert alatt, a kerítés mentén vagy netán a kert sarkában szépen zöldellő csalán üti fel a fejét, ne bántsuk, ne igyekezzünk kiirtani. Ez – a néha talán kellemetlenül csipős növény – ugyanis tápnövénye néhány szép hazai lepkefajnak, például a már említett kis rókalepke, vagy az admirál pillangónak. Ha nem kaszáljuk le a csalánt, ezzel legszébb lepkéinken segíthetünk.

Schmidt Egon

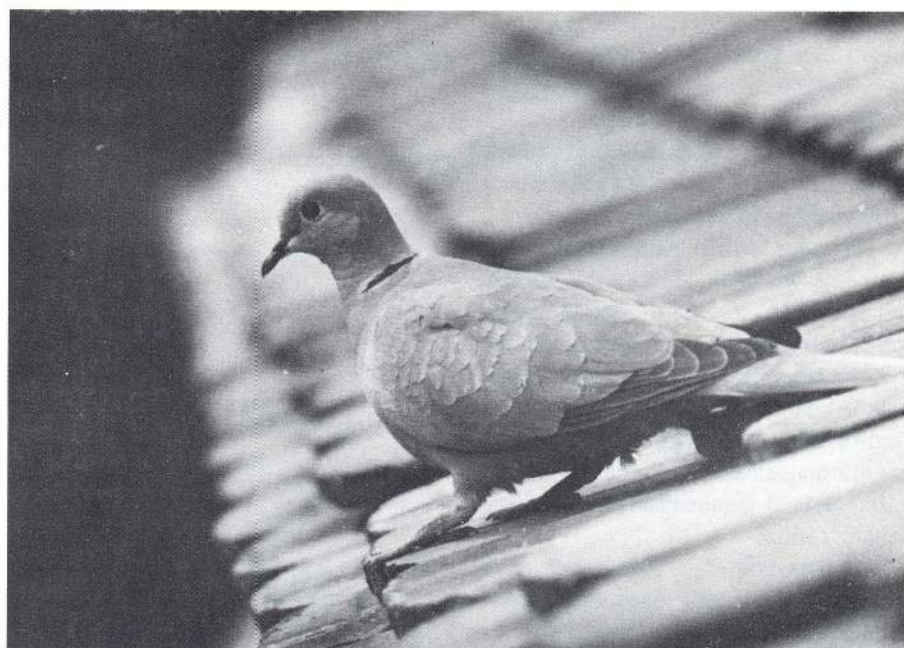
Fotósuli

„Bárcsak én is tudnék madarat fényképezni!”, „Ó, de szép ez a növény!” – hallom sokszor diavetítések vagy a természetről szóló előadások alkalmával a közönség soraiból. A most induló sorozatban szeretnék néhány tanácsot adni azoknak a fiatal barátainknak, akik járjukban-keltükben megörökítenék a természet egy-egy apróbb vagy nagyobb gyöngyszemét.

Tavasszal a legszembeütőbbek a mindenütt daloló és nyüzsgő madarak, ezért – bár nem ez a fényképezés legkönnyebben művelhető területe – nézzük meg, hogyan tudunk közvetlen környezetünkben egy kis türelemmel és rafináltsággal nagyon jó madárfotókat készíteni.

Természetesen szükséges hozzá egy olyan fényképezőgép, amelyre egy (például 200 mm-es) teleobjektívet rá tudunk szerelni. Azt hiszem, ez nem túl

A balkáni gerle hálás fotótéma

Fotó: Dr. Streit Béla

nagy gond, hiszen egyre több családban van komolyabb fotófelszerelés.

A madárfényképezésre a legideálisabb az áprilistól júniusig terjedő időszak, mert ekkor a madarak a költés lábában égne, sokat mozognak, bizalmasabbak is egy kicsit, tehát könnyebb a közelükbe férközni. Első lépésben nézzük talán a lakóhelyünk környékén adódó lehetőségeket. Számos madárfaj él itt (például a gólya, a fekete rigó, a házi rozsdafarkú, verebek stb.), amelyek minden különleges technikai segédeszköz nélkül lefényképezhetők.

Figyeld meg például, ahogy a kora reggeli vagy délutáni órákban egy-egy hím fekete rigó valamilyen magaslaton hosszan énekel. Ilyenkor – lassan haladva felé – takarás nélkül is a közelébe férközhetsz és lencsevégre kaphatod. Vagy például szedegető rigókat láthatsz a parkokban, a temetőterekben, a füves tereken is. Ül le melléd, egészen biztos, hogy közel tudsz férközni hozzájuk. Az a fontos, hogy olyan helyet válassz, ahol általában nagy a gyalogosforgalom, és a rigók ehhez hozzászoktak. Akár néhány lépésre is megközelítheted őket. Arra kell azonban vigyázni, hogy mintegy mellékesen közelíts a madarakhoz, mert míg gyalogosként néhány lépésre elhaladhatsz mellettük, ha észreveszik, hogy célirányosan közeledsz feléjük, akkor el is repülnek. Ezért az is elképzelhető, hogy menet közben készíted a felvételt, lassan sétálva.

A madárfényképezésnek az egyik fontos mozzanata a gyors élesre állítás, hogy technikailag jó képet készíthessünk. Erre ideális alany a veréb. Mindenütt ott van, állandóan izeg-mozog, perlekedik, veszekszik társaival. Nagyon kedves jeleneteket örökíthetsz meg verebekről, és egy-két tekerics fekete-fehér film elfényképezése után némi gyakorlatra is szert tehetsz.

Számos helyen – még bent a városban is – költ a házi rozsdafarkú, sokszor egy-egy kapubejáró, ablak közvetlen közelében. Általában a fészek környékén

Az „ideális alany”

A szerző felvétele

vadászik és mielőtt fiókáihoz repülne, megül egy közeli ágon, villanydróton vagy kapurácsozaton, ahonnan meggyőződik arról, hogy semmilyen veszély sem fenyegeti őket. Ha ki tudod lesni ezt a várakozóhelyet, akkor itt egészen biztosan megfényképezheted a madarat.

Ha kertés házban laksz, készíthetsz a kertbe egy kis itatót, ahova rendszeresen járnak majd a közelben fészkelő madarak. Telepítsd ezt úgy, hogy egy-másfél méterre legyen a bokroktól, így a macskáktól biztonságban lesznek az ivó és fürdő vendégek. Ha a közeli bokor mögé építesz magadnak egy kis leshelyet, izgalmasabbnál izgalmasabb képeket készíthetsz róluk.

Ha hosszabb ideig akarsz egy helyben lesbe állni, szükséged lehet valamiféle állványra, amire leteszed a fényképezőgépet. Ennek hiányában én egy olyan, megfelelő hosszúságú, erősebb ágat szoktam vágni, aminek a felső vége villában végződik, és abba a vilába egyszerűen betámasztom a gépet.

Egy fontos szempontra mindig figyelni kell: nevezetesen, hogy kerüljük a fészeknél való fényképezést. Ha megnézed ezt az újságot, láthatod, hogy nincs benne fészeknél készített madárfotó, és ez a tendencia az egész világon egyre inkább terjed. A fészeknél való fényképezés ugyanis rendkívül zavarja a madarakat, károkat is okozhatunk vele, ráadásul egy fészekfotó csupán egy „lát-lelet”, míg az itatónál, a táplálkozóterületen stb. készített felvételek önálló kis alkotások lehetnek.

Próbálg meg a fentiek alapján a közvetlen környezetekben néhány izgalmas madárfotót készíteni (egyelőre fekete-fehérben) és küldd el őket Szerkesztőségünk címére! A legjobban sikerült képeket megjelentetjük lapunkban. Ha bármilyen kérdésed van a természetfényképezéssel kapcsolatban vagy tanácsra van szükséged, írj, szívesen válaszolunk.

Péchy Tamás

Zöld küllő

A lapunk 1. számában megjelent rejtvény egyik megfejtése, Varga Réka törökbálinti olvasónk rajza.

Börcsök Mária: Az állatiskola előtt

Még figyelnek mindahányan bent az Állatiskolában, de odakint bokron, ágon, földön, vízen, szalmaszálon a szülők már gyülekeznek, toporognak, beszélgetnek.
– Az én fiam színötös lett, büszkélkedik a vörösbegy,
– Jó magának – sír a majom, nekem bezzeg sok a bajom, mert a fiam mindent másol szomszédjáról, a számárról. Ha a bagoly mellett ülne, dolgozata sikerülne.
A fiának ki a párja?
– Azt hiszem, a kánya lánya.
– A kanyának nincsen lánya, csak egy fia van: Habakuk, de arról is kisült: kakukk.
– Mondják – kérdi közbelógva

egy goromba pók apóka, miért dicsérik folyton pontyot, miért kap mindennap jópontot?
– A ponty csendes, nincs vele baj, hírlík, nem sok vizet zavar.
– Hát a hörcsög, az is csendes?
– Csendes, csendes, csak nem rendes. Elhagyja – súg az örgébics, még a pofazacskóját is!
– Az ön lánya milyen, Hiúz?
– Jó kislány, csak sokat fiúz.
– Ejnye, ejnye, én nem hagynám, hogy fiúval járjon hangyám. Mikor a tücsökkel láttam, rögtön jól potrohon vágтам.
– Helytelen – feddi a mókus, aki ismert pszichológus.
– Ön is járkált épp eleget, míg megismerte a legyet!
– Ó, a légytől rég elváltam.

Folyton bentült a lekvárban.
– Mókus úr, az én gyerekeim, egyetlenegy kis egerem úgy szorong az iskolába, ha a tanítóját látja.
Nem tudja, miért haragszik rá, de úgy érzi, majd bekapja!
– Az érzetnek nincs alapja!
– De hisz a tanító: macska!

Grafika: Péchy Tamás

A kerecsensólyom európai állományának jelentős része Magyarországon él, így a mi feladatunk és felelősségünk védelmük megszervezése, élőhelyeik megóvása.

Kérjük, segítse védelmüket!

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME)
1989 augusztusában létrehozta a

Kerecsensólyom-védelmi Alapot

a fokozottan veszélyeztetett ragadozó madarak
védelmének elősegítésére.

A védelmet támogatók adományai közérdekű kötelezettségvállalásnak minősülnek, ezért az összjövedelmet csökkentő tételként az adóalapból levonhatók.

Kerecsensólyom-védelmi Alap

Bank neve:

OTP Budapest XII. kerületi Fiókja

címe: 1126 Budapest,

Böszörményi út 9-11.

jelzőszáma: 218-98127

Csekkszámlaszám: 530-1257-9

Adószám: 00000000-0-01

1906-ban Herman Ottó szorgalmazására született az a miniszteri rendelet, amely kimondja, hogy az ország valamennyi iskolájában minden májusban ünnepeljék meg a *Madarak és Fák Napját*. Ezt 1994-ben egy újabb rendelet pontosította: május 10-ét jelölte ki e nap megünneplésére.

A régi hágyomány felelevenítésének célja, hogy ezentúl minél több helyszínen és iskolában rendezzenek játékos vetélkedőket, műsorokat, ügyességi próbákat, faörökbefogadásokat és sok-sok gyermek foglalkozzon a természet örökké megújuló szépségével.

Május 10-én, kedden a budapesti Petőfi Csarnokban több ezer gyermek részvételével zajlott az első *Madarak és Fák Napja*, amely ezt a napot a természetet megillető ünnepi rangra emelte.